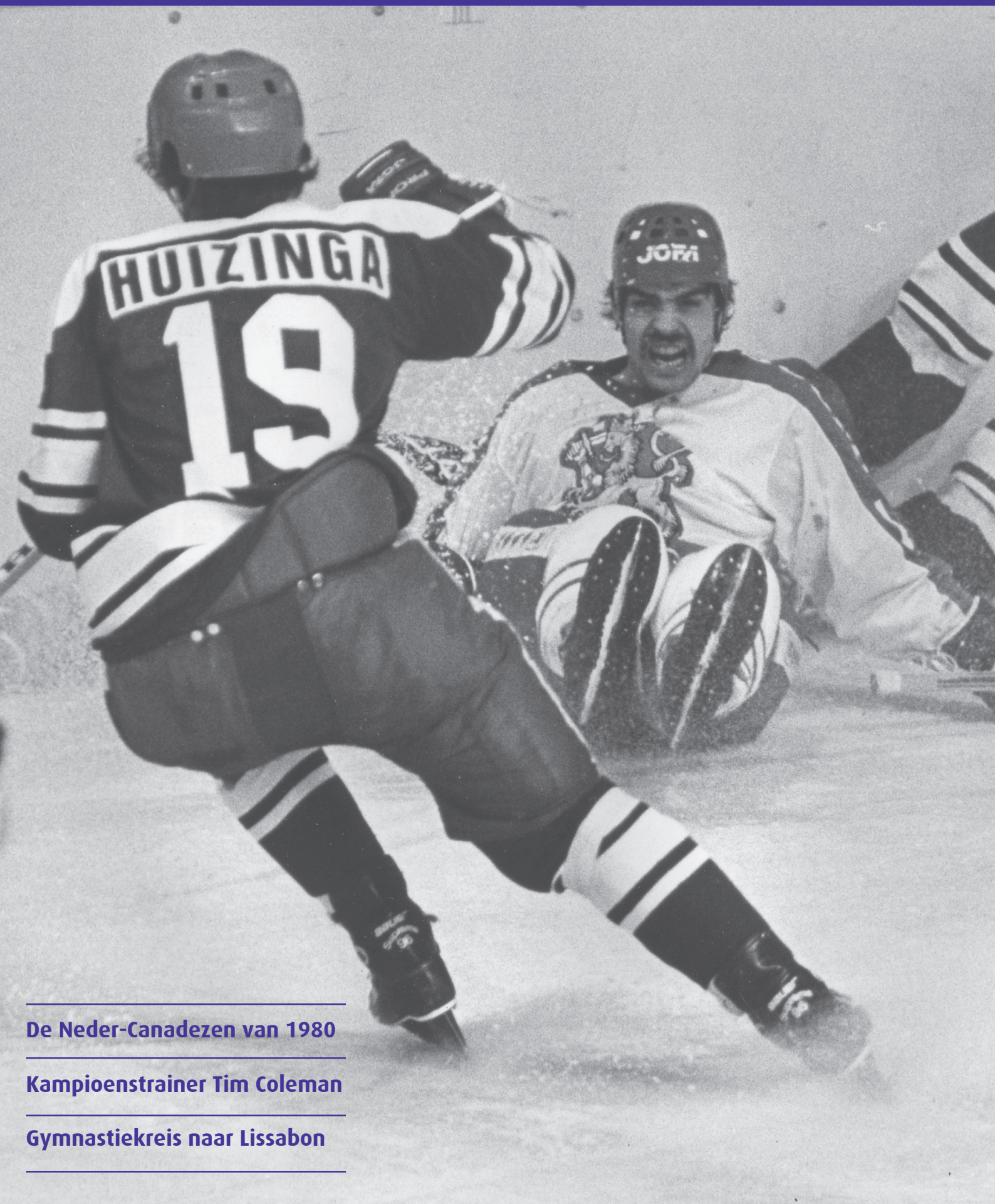

de SPORTWERELD

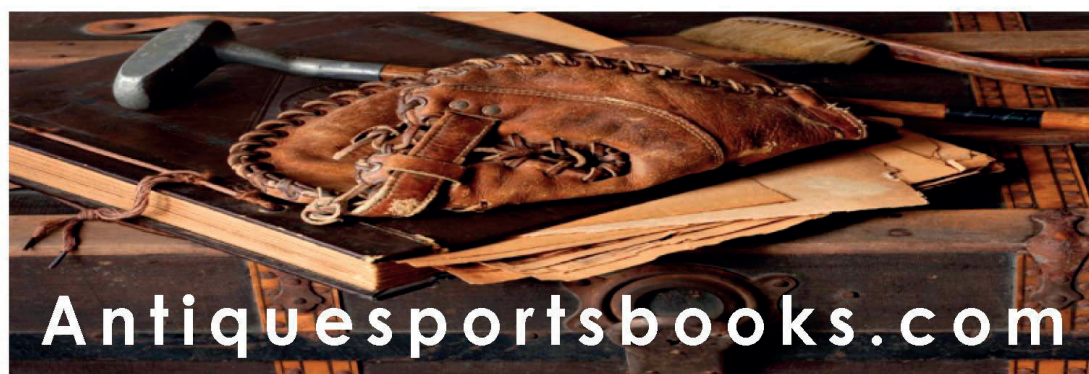
Geschiedenis en achtergronden van de sport • #81 • zomer 2017

De Neder-Canadezen van 1980

Kampioenstrainer Tim Coleman

Gymnastiekreis naar Lissabon

Dé webshop voor sportgeschiedenis

Klaas Pander
Het bewogen leven van een vergeten sportheld
Tussen Pim Mulier en Jaap Eden
 Wim Zonneveld

De Nederlandse sportwereld eind 19de eeuw. Pim Mulier is een pionier, onvermoeibaar propagandist, maar elitair. Jaap Eden is het grootste sporttalent van die tijd, wereldkampioen allround schaatsen en wielrennen. Onberekenbaar, wild. Klaas Pander is de link tussen deze twee beroemdheden. Laconiek, joviaal, met hem kun je lachen. Een Haarlemse jongen. Door Pim gestimuleerd, leidt hij rond 1890 een adembenemend multidisciplinair sportleven. Hij is de eerste Nederlandse amateurschaatser die voor training naar het buitenland wordt uitgezonden en winnaar van de eerste marathon op natuurijs. Zijn ervaring en opgedane kennis benut hij vervolgens als trainer-coach van Jaap Eden. Het hoogtepunt van hun samenwerking vindt plaats in Amsterdam, 14 januari 1893, als Jaap zijn, en Nederlands eerste, wereldtitel veroverd. Niet lang daarna gaan ze ieder hun eigen weg, binnen en buiten de sport.

256 pagina's paperback, geïllustreerd in kleur.
 € 19,95
 Uitgeverij Elmar, Delft – www.uitgeverijelmar.nl
 Februari 2017

Van de redactie

Soms ontstaat een thema van een aflevering van *de SPORTWERELD* vanzelf. In deze aflevering gaan vrijwel alle bijdragen – zonder enige sturing onzerzijds – over teamsporten. En daarbinnen is er dan toch nog een grote diversiteit.

Er is het verhaal van Theo Bollerman over de man die Sportclub Enschede landskampioen voetbal maakte in 1926-1927, voor de eerste en laatste keer in het bestaan van de club: de Engelse coach Tim Coleman, een man met een intrigerende levensloop, binnen en buiten Enschede.

Gijsbert Oonk runt op de Erasmus Universiteit een project over 'immigranten' in de Nederlandse sport. Academischer geformuleerd: 'The Global Citizenship Competitions. This project focuses on the history of changing citizenship in the context of sport and history (soccer and the Olympics).' Zijn bijdrage gaat over de Neder-Canadese ijshockeyers van het team dat deelnam aan de Olympische Spelen van Lake Placid in 1980, ook voor de eerst en laatste keer trouwens (wat haast een soort sub-thema is).

Jelle Zondag schrijft over de deelname van Nederlands-Indische sporters aan de nagenoeg onbekende Far Eastern Championship Games in 1934. Hoe kwam het zover en wat gebeurde er?

En Thijmen Tiersma heeft een verrassende bijdrage over een reis naar Lissabon in 1953 van een groep Nederlandse gymnastes die na de Nederlandse watersnoodramp geld probeerden in te zamelen. Uitgenodigd door de Portugese Vereniging van Vrienden van Nederland ondervonden deze sportsters ter plekke alleen maar steun en sympathie van de Portugese bevolking. Niet alleen de gymnastes vormden een team, de Portugezen vormden ook een team met ons. Een onbekend, maar mooi verhaal.

De redactie wenst u een goede zomer, sportief, gezond en anderszins, en wij zien u terug in oktober met, kondigen we nu al aan, een spannend 'koloniaal' themanummer, naar aanleiding van het afscheid van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) van Nico van Horn, historicus en *de SPORTWERELD*-auteur.

Tot dan: tabee. En: veel leesplezier!

Namens de redactie:

Jan Luitzen & Wim Zonneveld

In dit nummer

Van de redactie + Inhoudsopgave	3
Een zonnestraal in de duisternis <i>Thijmen Tiersma</i>	4
Voor volk en vaderland met de Neder-Canadezen <i>Gijsbert Oonk</i>	10
Een mooie middag in Leiden <i>Wilfred van Buuren</i>	16
Verspringen <i>Onno Kusters</i>	18
Een mensenleven in het hockey <i>Jurryt van de Vooren</i>	19
Oorlogsheld en kampioenstrainer Tim Coleman <i>Theo Bollerman</i>	21
Publicaties sportliteratuur <i>Wilfred van Buuren</i>	27
Medewerkers <i>de SPORTWERELD</i> #81	30
Colofon	32

Foto omslag

De Neder-Canadees Chuck Huizinga – in Canada uitgesproken als 'Hútzinka' – gaat tijdens de Olympische Spelen van 1980 in Lake Placid op overtuigende wijze het gevecht aan met een speler van het Finse team. De wedstrijd wordt door Finland gewonnen met 10-3. Bron: onbekend, met dank aan IJshockey Nederland en Henk Hille. De Nederlandse OS-spelers in 1980 zijn: John de Bruyn (goalie), Ted Lenssen (g), Rick van Gog (defense), Henk Hille (d), Patrick Kolijn (d), George Peterousek (d), Al Pluymers (d), Frank van Soldt (d), Ron Berteling (forward), Klaas van den Broek (f), Brian de Bruyn (f), Dick de Cloe (f), Corky de Graauw (f), Jack de Heer (f), Harry van Heumen (f), Chuck Huizinga (f), Jan Janssen (f), William Klooster (f), Leo Koopmans (f) en Larry van Wieren (f). Zie het artikel van Gijsbert Oonk op pagina's 10-15.

EEN ZONNESTRAAL IN DE DUISTERNIS

Thijmen Tiersma

‘Ons gezamenlijke reisje naar het land van port en zon verliep destijds zó gunstig dat het haast niet beter kon’, constateerde J. Miedema tevreden in het verslag van de gymnastiekreis naar Lissabon in maart 1953. Hij was de organisator van deze trip die door een groep turnsters en hun begeleiders van het Koninklijk Nederlandsch Gymnastiek Verbond gemaakt werd. De aanleiding was treurig, want de reis werd ondernomen om geld in te zamelen voor de slachtof-

fers van de watersnoodramp van eerder dat jaar. In dit artikel wordt de missie naar Lissabon beschreven aan de hand van het reisverslag van C.H.J. ‘Kurt’ Meyer. Miedema prees het verslag indertijd zeer aan: “t Reisverhaal van de Heer Meyer geeft een zeer getrouw verslag van wat allemaal gebeurde van uur tot uur, van dag tot dag. De lezing zij U aanbevolen, ‘k Hoop dat U, als ik, geniet van de wijze waarop Meyer ‘t Lissabonse reisje ziet.’²

Overzichtkaartje watersnoodramp 1953. Bron: Wikimedia Commons.

¹ Dit artikel kwam tot stand in het kader van een stage bij het project ‘Sportbonden, sportclubs en sportperiodieken in Nederland’ van het KNAW-Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis in Amsterdam. Mijn dank gaat uit naar Michel van Gent voor het begeleiden van mijn stage en het leveren van commentaar bij dit artikel. Ook wil ik de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU), in het bijzonder het documentatiecentrum, bedanken voor alle medewerking.

² Meyer, C.H.J. *Onze Dames turnden. De reis van het dameskeurkorps en Kracht en Vriendschap Amsterdam naar Lissabon van 11-14 maart 1953*. [S.l.: s.e.]: 1953. Het reisverslag is aangevuld met interviews met John Tielrooij, toenmalig lid van Kracht en Vriendschap uit Amsterdam, en deelnemster Sieni Muskee. In het vervolg zal enkel voor citaten die niet uit het reisverslag afkomstig zijn een noot worden opgenomen. De gebruikte foto's stond Muskee voor gebruik af aan het documentatiecentrum van de KNGU.

In de nacht van 31 januari op 1 februari 1953 werd Nederland getroffen door een grote watersnood-ramp.³ Uitzonderlijk hoog water deed tal van dijken in Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant breken, waardoor grote gebieden onder water kwamen te staan. De schade was enorm: er verdronken 1836 mensen en nog eens 100.000 mensen moesten geëvacueerd worden.

Door het nachtelijke tijdstip en gesneuvelde telefoonverbindingen drong de omvang van de ramp maar moeizaam tot de rest van Nederland door. De plaatselijke hulpverlening was toen al wel op gang gekomen, maar deze hulp van het eerste uur was slechts voor weinigen weggelegd. Velen hadden noodgedwongen werkloos bij de radio moeten aanhoren, hoe de eerste hulpverlening op gang kwam. Bij die mensen leek, zo constateerde Prins Bernhard eind 1953 als voorzitter van het Nationaal Rampenfonds, het onwrikbaar voornemen te zijn gegroeid om op een of andere wijze te helpen.⁴

Terwijl het Rampenfonds, al in 1925 opgericht naar aanleiding van een wervelstorm in Borculo, de geldinzameling coördineerde, stroomden bij het Rode Kruis in de eerste dagen na de ramp de hulpgoederen massaal binnen. Zo was na twee weken meer dan het tienvoudige aan benodigde kleding opgehaald, ondanks de oproep van 4 februari om tot nader order niets meer toe te zenden.⁵ Die oproep bleek ook niet besteed aan landen van over de hele wereld die schepen vol hulpgoederen zonden, als teken van de toegenomen internationale solidariteit na de Tweede Wereldoorlog. Al snel had niemand meer vat op alle goedbedoelde hulp.⁶

Acties uit de sport

Vanuit de sportwereld werden ook acties opgezet voor de slachtoffers van de watersnood. Tal van bonden riepen hun leden op om financiële en materiële hulp aan clubs in het rampgebied te geven. De Koninklijke Nederlandse Voetbalbond schonk de receptie van Nederland-Denemarken aan het Rampenfonds. Deze interland werd op 7 maart in Rotterdam gespeeld en ging met 1-2 verloren.⁷

Ook het Koninklijk Nederlandsch Gymnastiek Verbond (K.N.G.V.) bleef niet achter. Bondsvoorzitter Th. W. Aalbers moedigde in het officiële orgaan *Het*

Turnblad verenigingen aan om gedupeerde clubs tijdelijk te adopteren. Wel werd nadrukkelijk gevraagd het Verbond op de hoogte te stellen van hulpacties om op die manier een hulpverleningschaos te voorkomen.⁸ Zo werd de in moeilijkheden verkerende gymnastiekvereniging Rust Roest uit Zierikzee geadopteerd door Medioburgum uit Middelburg. Afgesproken werd dat uit evacuatie terugkerende leden door de Middelburgers geholpen zouden worden aan gymkleding.⁹

In het volgende nummer van het tweewekelijkse blad werden de eerste inzamelingsacties al vermeld. Zo werd in Den Haag een gymnastiekavond georganiseerd 'die – de krap toegemeten tijd in aanmerking nemend – in het algemeen op een zeer behoorlijk peil stond'. Ondanks een teleurstellende opkomst slaagde men er toch in vijfhonderd gulden voor het Nationaal Rampenfonds te bestemmen.¹⁰

Het bestuur van het K.N.G.V. besloot de uitnodiging 'als een vriendelijk bevel' te aanvaarden.

Grote haast

Dat het gymnastiekverbond ook buiten de eigen landsgrenzen geld kon inzamelen, dankte het aan de Portugese Vereniging van Vrienden van Nederland. Deze vereniging had het plan opgevat om geld in te zamelen door een speciale inzamelingsavond met Nederlandse sporters in Portugal. De uitnodiging kwam eind februari bij het K.N.G.V. binnen via J. Miedema, hoofd lichamelijke opvoeding en sport bij het ministerie van Onderwijs, Kultuur en Wetenschappen. Het Verbond was druk bezig met de voorbereiding van de Gymnaestrada, een groot internationaal gymnastiekevenement dat die zomer in Rotterdam gehouden zou worden. Het bestuur besloot de uitnodiging 'als een vriendelijk bevel' te aanvaarden, want de invitatie bood een uitgelezen mogelijkheid om in een ver, onbekend land propaganda te maken.

Voor de organisatie van de reis was maar weinig tijd, aangezien de avond gepland was op 12 maart in Lissabon. Toch was het doel van de reis 'meer dan alleen een beetje turnen'. Het moest een dankbetuiging worden voor de door Portugal geboden hulp en

3 Slager, Kees. *De Ramp. Een reconstructie van de watersnood van 1953*, 10^e druk. [Amsterdam]: Olympus, 2017, 7.

4 *Dank U. Verslag van de werkzaamheden van het Nationaal Rampenfonds over het jaar 1953*. Den Haag: Nationaal Rampenfonds, 1953, 2.

5 Slager, *De Ramp*, 349-351.

6 'De ramp en de gulle gevers.' Uitzending Andere Tijden Sport (28 januari 2003), online op: <http://anderetijden.nl/aflevering/519/De-ramp-en-de-gulle-gevers> (3 april 2017).

7 Emmenes, Ad van. *Neerlands Voetbalglorie. Alle interlands van 1905 tot heden*, 6^e druk. Amsterdam: Nieuwe Wijken/Omega boek, 1980, 222-223.

8 Aalbers, Th. W. 'Helpt de turnverenigingen, die door de ramp zijn getroffen.' *Het Turnblad. Orgaan van het Koninklijk Nederlandsch Gymnastiek Verbond* 32 (13 februari 1953): 26.

9 'Hulp in Nood.' *Het Turnblad* 32 (3 juli 1953): 107.

10 G., A. de. 'Haagse turnkring in actie voor Nationaal Rampenfonds.' *Het Turnblad* 32 (27 februari 1953): 38.

tegelijkertijd konden vriendschapsbanden worden aangehaald in een tijd dat Nederland uit haar vooroorlogse isolement kroop.¹¹

Nog voordat het gymnastiekverbond op de hoogte was van de reis, waren er op het ministerie al de nodige voorbereidingen getroffen. Zo moesten er geschenken geregeld worden voor hoogwaardigheidsbekleders en werd er een sponsor binnengehaald voor de reis- en goederenverzekering.

Het K.N.G.V. was verantwoordelijk voor het gymnastiekgedeelte. Naast het regelen van reispapieren en turntoestellen, moesten er bovenal turnsters worden gekozen. Olympisch deelneemster Dini Krul-van der Nolk van Gogh, oudgediende Betty

De keurturnsters, begeleider C.H.J. 'Kurt' Meyer en piloten voor het hotel in Portugal. Foto: Sieni Muskee.

Hoekstra, Jo Boelhouwer en Riet Prinz mochten mee. Sieni Muskee, in 1949 op 18-jarige leeftijd jeugdkampioene, was ook één van de vijf gelukkige keurturnsters. Zij kreeg pas kort van tevoren te horen dat ze mee mocht: 'Ik hoor mijn ouders nog zo zeggen "Ja, maar..."'. Deelname aan de reis betekende tijdelijk geen inkomsten uit de gymles die zij gaf. Een jaar eerder had ze om die reden kwalificatie voor de Olympische Spelen in Helsinki laten schieten, maar uiteindelijk besloot Muskee wel mee naar Lissabon te gaan.¹²

Ook zes turnsters van Kracht en Vriendschap werden uitgenodigd. Volgens John Tielrooij, later bondsvoorzitter, maar in 1953 'nog maar een gewoon lid' van de Amsterdamse vereniging, leefde de deelname niet echt binnen de club. Het was zeker geen 'toppertje', maar men vond het 'wel leuk voor die dames'. De organisatie ging dan ook buiten de club om.¹³ Oorspronkelijk was Aspasia uit Rotterdam

als toonaangevende vereniging op het gebied van ritmische gymnastiek voor de reis benaderd, maar de Rotterdamse vereniging zegde af. Daardoor mochten Yvonne Harmsen-van der Wal, Johanna Hassoldt, Geertruide Rijllart, Elisabeth Schey van der Hout, Paulina Bakker en Cornelia de Koning hun koffers gaan pakken.

Dat juist Portugal zo betrokken was bij de ramp lijkt alleen al vanwege de geografische afstand vreemd. Toch was het dat niet. De Portugezen identificeerden zich sterk met Nederland. In het programmaboekje bij de demonstratie viel te lezen dat 'met hart en ziel, maar ook met weemoed' werd meegeleefd in de strijd 'tegen een gemeenschappelijke vijand'. Ook Portugal was namelijk 'eeuwenlang verontrust door de zee'.

Zwemvest

Op dinsdag 10 maart was het dan eindelijk zover. De avond voor vertrek werd er verzameld in een Haags hotel. De keurturnsters brachten hun begeleider Kurt Meyer mee en namens Kracht en Vriendschap gingen begeleider Marius Kruyne en begeleidend pianiste Lien Bloeme mee. Ook organisator Miedema, zijn secretaresse Annie de Groot en Jo Sommer als afgevaardigde van het Verbond behoorden tot de groep.

Na een moeizame nacht – maar rusten was belangrijk en 'discipline moet er nu eenmaal zijn' – vertrok de delegatie in de vroege ochtend van 11 maart naar vliegveld Valkenburg. Daar stond pers te wachten, maar het lijkt er op dat de reis een beetje ondersneeuwde in de inzamelingschaos. In het *Algemeen Handelsblad* en de *Leeuwarder Courant* verschenen berichtjes over de inzamelingsavond in Lissabon.¹⁴ De *Nieuwe Leidsche Courant* deed verslag van het vertrek, maar had vooral oog voor het laadruim vol bloemen die de export moesten vergroten.¹⁵

Voor Sieni Muskee betekende de reis naar Lissabon haar eerste vliegreis, maar 'je was jong, dus dat deed je gewoon'.¹⁶ Bij het opstijgen van de militaire Dakota werd menigeen 'wit om de neus' en er moest zelfs iemand worden vastgehouden, omdat hij of zij, verslagschrijver Meyer noemt geen namen, te dik was voor het sluiten van de riem.

Het uitzicht vanuit het vliegtuig was indrukwekkend, maar vanwege de kleine raampjes moesten de turnsters zich wel in bochten wringen om ervan te

11 Meer over sport en internationale betrekkingen in: Bos, Bob van den. *Olé, we are the champions! Sport en Internationale Betrekkingen*. Den Haag: Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen 'Clingendael', 1988, 19-23.

12 Interview met Sieni Muskee op 6 april 2017.

13 Interview met John Tielrooij op 31 maart 2017.

14 'Gymnasten en turnsters voor het Rampenfonds naar Lissabon.' *Algemeen Handelsblad* (6 maart 1953); 'Nederlands feest in Lissabon.' *Leeuwarder Courant* (10 maart 1953).

15 'Dakota van Valkenburg brengt bloemen naar Lissabon.' *Nieuwe Leidsche Courant* (11 maart 1953).

16 Interview met Sieni Muskee op 6 april 2017.

Olympisch deelnemster Dini Krul-van der Nolk van Gogh met haar favoriete piloot. Foto: Sieni Muskee.

kunnen genieten. Gezien hun lenigheid was dat echter geen enkel probleem. De sfeer in het vliegtuig was uitgelaten, maar het vliegen over het verdronken land zorgde ook voor een dubbel gevoel: 'Wij hebben allen gedaan wat wij moesten doen, helpen zoveel als in ons vermogen lag. Dat was menselijk. Laten wij dan elkaar maar vergeven, dat wij ook op dit moment gewoon menselijk zijn en ons niet los kunnen maken van de stemming van het ogenblik.'

De overstroomde gebieden waren inmiddels achtergelaten, maar ook in het vliegtuig had men zorgen over het water. Gevreesd werd voor de 'Atlantische Oceaan, waar reeds zo vele schepen verongelukt waren'. Hoe zou dat moeten wanneer het vliegtuig onverhoopt zou dalen? Een zwemvest-demonstratie maakte aan die waterangst van een andere orde snel een einde.

Vlak voor de landing werd het vliegtuig grondig opgeruimd, want het wereldwijd heersende beeld van 'Nederlandse netheid' moest natuurlijk wel bevestigd worden. De dames hadden sowieso niet stilgezeten, want op de kostuums moesten tijdens de vlucht nog emblemen genaaid worden. Wie anders dan de dames konden dat werk doen, want zo merkt Meyer in het verslag met een knipoog op: 'Waarvoor waren zij anders meegenomen?'

Dubbeldekker

De eerste gedachten bij het horen van het reisplan waren 'ach dat gaat toch niet door' en 'wat een onwaarschijnlijk verhaal hang je mij nu op'. Met het concreter worden van de plannen kwamen vervolgens Bosatlassen en reisbureaufolders boven tafel. De vliegreis was indrukwekkend geweest, maar eenmaal aangekomen in Portugal duizelde het de reisdeelnemers, ondanks enige voorbereiding, helemaal van alle indrukken.

Het gezelschap werd ontvangen door de Portugese

In de Nederlandse pers kreeg de demonstratie in Lissabon nauwelijks aandacht.

Vereniging van Vrienden van Nederland, instigator achter deelname van Nederlandse sporters aan de reis. Voor de turnsters waren er bloemen en iedereen ontving een monsterflesje port. Vervolgens werd er een busreis gemaakt. De bovenste verdieping van de bus – 'wij waanden ons in Londen, want ook hier reden dubbeldekkers' – werd in beslag genomen voor het beste uitzicht. Vrouwen met manden vol etenswaren op het hoofd maakten indruk: 'Het is wel een methode om rechtop te leren lopen.' Rijdend langs de Taag leverde een onderzeeboot het bewijs 'dat Portugal paraat was'.

Voor de thuisblijvers werd een radioboodschap opgenomen, waarna er 's avonds voor Portugese begripen al vroeg werd gedineerd. Het eerste hapje eten liet dan ook even op zich wachten, maar intussen smaakte de wijn goed. Voor de dames was dat nog taboe, maar enkelen konden toch niet laten ervan te proeven.

Er moest natuurlijk 's avonds ook nog getraind worden voor de demonstratie. De delegatie toog naar het Coliseu dos Recreios, een groot circus met in het midden een piste. De trainingen verliepen moeizaam, daar naar Nederlandse maatstaven de vloer en de begeleidende piano te wensen over lieten. Ondanks de stress daarover werd, soms met moeite, geprobeerd deze culturele verschillen voor lief te nemen. De keurturnsters waren ondertussen na een toch vermoeiende dag 'niet van de brug af te slaan'. Sommige ritmische turnsters hadden het moeilijker met de omstandigheden: 'O jé, die heeft Portugese port gedronken. Als zij maar even moet draaien of omhoog kijkt, ligt zij meteen twee meter uit de richting.'

De uitvoering

Op 12 maart vond 's avonds de demonstratie plaats voor 4500 man publiek, waaronder de nodige hoogwaardigheidsbekleders, zoals de vrouw van de president van Portugal en de Nederlandse ambassadeur E.N. van Kleffens. Van Kleffens was eerder die dag tijdens een bezoek van de turndelegatie nog onderscheiden met een erespeldje van het K.N.G.V., waarop hij de hoop uitsprak als jongste lid van het Verbond die avond geen reuzendraai te hoeven maken.

Einde van de turndemonstratie in Lissabon. Foto uit het reisverslag van Kurt Meyer.

De keurturnsters traden op in de ringen en op balk, terwijl de ritmische groep bal-, hoepel- en kaatsoefeningen etaleerde. De ritmische gymnastiek, volgens Tielrooij destijds zelfs in Nederland nog een 'prenatale activiteit' in verhouding tot het toestelturnen, en ook het ringenzwaaien waren in Portugal onbekend. 'Veel toeschouwers griezelden bij de hoge afsprongen, die – zoals wij dat gewend zijn – tot in de perfectie werden uitgevoerd.' Het enthousiaste publiek deed de Nederlanders vrezen dat de tribunes zouden instorten. Olympisch deelnemster en veelvuldig Nederlands kampioene Dini Krul vond het zo mooi dat ze tijdens de volksliederen en het opmarcheren met de Nederlandse vlag 'heus even huilen' moest.¹⁷

Het was zeker geen 'toppertje', maar men vond het 'wel leuk voor die dames'.

De Portugezen deden ook hun uiterste best, zowel in de piste – 'er is daar een Noordelijke invloed op hun werkwijze te bespeuren' – als bij het verkopen van Nederlandse waar voor het verhogen van de opbrengst. Tijdens de pauzes verkochten Portugese

meisjes namelijk Haagse hopjes, Delfts blauw en tulpen. De tengere meisjes liepen in speciaal op hun maat aangepaste Nederlandse klederdracht. Tijdens de repetities hadden de meisjes namelijk nog lopen ruilen op zoek naar passende kledingstukken. Speciale combinaties van Groningse japons, Volendammer mutsjes en Zeeuwse bloedkoralen kettingen waren bij elkaar 'geflantst'. Dat kon natuurlijk niet.

Nagenietend van een geslaagde demonstratie smaakte de Hollandse borrel best, maar de likeur erna kreeg bij Amsterdammer Kruyne 'ruzie met het eerder genoten edeler vocht'. Na een korte nacht stapte het gezelschap op vrijdagmiddag weer in hun vliegtuig voor de terugvlucht. Het werd vanwege de mist een spannende vlucht met tussenlandingen in Bordeaux en een extra overnachting in Parijs, maar op zaterdagmiddag landde het toestel veilig op Valkenburg.

Eindbalans

Uit het reisverslag komt naar voren dat alle deelnemers het een prachtige en geslaagde missie vonden, ondanks de treurige aanleiding voor de trip. De uitnodiging voor deelname aan de Portugese inzamelingsactie kwam destijds als 'een zonnestraal in de duisternis' gezien de omvang van de watersnood. De Nederlandse ambassadeur liet naderhand weten dat het een reis van betekenis was geweest. Niet

¹⁷ Krul, Dini. 'Onvergetelijke momenten uit mijn loopbaan.' *Het Turnblad* 33 (16 juli 1954): 108.

alleen om de waardering van Nederland te tonen voor de geboden Portugese hulp, maar ook uit oogpunt van Nederlandse propaganda. De spectaculaire reiswijze met een militair vliegtuig droeg daar volgens de ambassadeur ook zeker aan bij.

In de Nederlandse pers kreeg de demonstratie in Lissabon nauwelijks aandacht. Dat kwam ongetwijfeld door de spectaculaire wedstrijd tussen Nederlandse profs in het buitenland en een Frans gelegenheidselftal op 12 maart in het Parc des Princes in Parijs. Nederland won met 1-2 en dat kon rechtstreeks op de radio worden beluisterd. De wedstrijd riep zoveel enthousiasme op, dat de acceptatie van betaald voetbal in Nederland niet lang meer op zich zou laten wachten.¹⁸ Alleen de *Leeuwarder Courant* plaatste op 17 maart – vijf dagen na de demonstratie – een verslag, gebaseerd op de ervaringen van de Leeuwarder keurturnster Betty Hoekstra.¹⁹

Zelfs binnen het K.N.G.V. kreeg de reis naar Lissabon weinig aandacht, want daar stond de eerste editie van de Gymnaestrada in Rotterdam centraal. Enkele weken na de watersnoodramp werd iedereen in het officiële orgaan alweer opgeroepen mee te werken aan de voorbereiding van deze 'wereld-gymnastiekgebeurtenis'.²⁰ In het jaarverslag over 1953 werd de Gymnaestrada 'vanzelfsprekend' het hoogtepunt van het jaar genoemd, terwijl de 'gala-avond te Lissabon' op diezelfde bladzijde slechts kort

gememoreerd werd.²¹ De Gymnaestrada was een 'grootse internationale demonstratie' geweest waarop het Verbond zeer trots was vanwege het ontbreken, in tijden van 'wedstrijdrazernij', van een wedstrijdelement. Er waren geen prijzen of medailles en zelfs werd geen enkele gymnast met name 'genoemd, verheerlijkt of verafgoed'.²²

Van Kleffens sprak de hoop uit dat hij als jongste lid van het Verbond die avond geen reuzendraai zou hoeven maken.

De deelnemers aan de reis naar Lissabon zullen daar misschien anders over hebben gedacht. Zij beleefden 'drie zeer goede dagen', die ze niet snel zouden vergeten. Relaties op gymnastiekgebied waren van 'niets tot nauw aangehaald' en ook de banden tussen Nederland en Portugal zou de reis met sport als verbindend element goed hebben gedaan. Over de uiteindelijke opbrengst van de trip is niets bekend. Vermoedelijk heeft de Portugese organisatie het geld rechtstreeks aan het Rampenfonds overgemaakt, want zowel in het reisverslag als in het financiële verslag van het K.N.G.V. over 1953 wordt geen bedrag genoemd.

18 Van Emmenes, *Neerlands Voetbalglorie*, 229-230.

19 'Leeuwarder keurturnster oogstte grote successen in Lissabon.' *Leeuwarder Courant* (17 maart).

20 'Er is haast bij. Massale bondsmedewerking aan de Gymnaestrada.' *Het Turnblad* 32 (27 februari 1953): 35.

21 Koninklijk Nederlandsch Gymnastiek Verbond. *Jaarboek 1953*. [S.l.: s.e.], [1954]: 7. In *Het Turnblad* kreeg de reis wel enige aandacht. Het nummer van 27 maart 1953 bevatte een verkorte versie van het door Meyer geschreven reisverslag.

22 Ibidem, 15

De voltallige turnploeg + begeleiders voor het hotel. Foto: Sieni Muskee.

Een speler als Corky de Grauw ging elke keer door het lint als hij tegen de Sovjet Unie speelde. Hij vond dat echt de slechteriken, en moest daar iets aan doen.

VOOR VOLK EN VADERLAND MET DE NEDER-CANADEZEN

Gijsbert Oonk

Naar de Olympische Spelen van 1980 in Lake Placid werd een Nederlands ijshockeyteam afgevaardigd dat uit twintig spelers bestond: zes geboren en getogen Nederlanders, twaalf Neder-Canadezen met een dubbele nationaliteit, een Neder-Amerikaan en een genaturaliseerde Tsjech. In een nieuw onderzoeksprogramma aan de Erasmus Universiteit, onder leiding van dr. Gijsbert Oonk, houden onderzoekers zich bezig met de vraag of veranderingen van nationaliteit en burgerschap tegenwoordig meer of minder voorkomen dan vroeger. Binnen de context van sport is de rappe integratie van de Neder-Canadezen in het vaderlandse ijshockey, met het sportieve succes dat daaruit voortvloeide, een sterke casus. Gezien een krantenkop uit de jaren zeventig als 'Uitbanning Canadezen is enige oplossing' ging de buitenlandse invloed in het ijshockey flink wat vaderlanders veel te ver. Was dat terecht?

Nederland is verdeeld over het thema migratie. De vraag 'wie hoort er bij de natie?' lijkt meer relevant dan ooit. Maar over het antwoord op die vraag zijn de meningen zeer verdeeld. Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit de debatten in de sportkaternen als het gaat om de selecties van nationale elftallen en Olympische spelen. Een deel van dat debat richt zich op de kwaliteit van de spelers en de vraag of atleten aan afgesproken limieten en prestaties hebben voldaan. Een ander deel van het debat richt zich op de her-

komst en migratie-achtergrond van de atleten. Chinese tafeltennisspeelsters komen uit voor Nederland en Brazilië, maar ook voor Nigeria en Columbia. De in Korea geboren short-tracker Viktor Ahn won medailles voor Rusland, evenals de Amerikaanse basketbalspeelster Becky Hammon. Beiden spreken geen Russisch, maar gebruikten het Russische paspoort om op het hoogste podium te kunnen uitkomen.

De in Zuid-Afrika geboren Zola Budd, vanaf 1985 uitkomend voor Groot-Brittannië. Bron: Press Association Archive.

Dit zijn voorbeelden waarbij atleten geen enkele band hebben met het land dat ze representeren tijdens de Olympische Spelen. Maar in andere voorbeelden is er wel een minimale band. De beroemde

hardlooper Zola Budd was geboren en getogen in Zuid-Afrika. Zij liep haar eerste wereldrecord op de 5000m in 1984 in Zuid-Afrika. Dat record werd niet erkend vanwege de culturele en sportboycot tegen Zuid-Afrika in die tijd. Een jaar later vertegenwoordigde zij echter Groot-Brittannië toen zij een nieuwe, geslaagde poging ondernam. Haar grootvader had de Britse nationaliteit en daarom kon zij worden geregistreerd als Britse. Het duurde slechts tien dagen voordat haar Britse paspoort was gerealiiseerd. Een proces dat normaal twee jaar zou duren, was in een versnelling geraakt, zodat zij voor Groot-Brittannië kon uitkomen op de Olympische Spelen.

Eind jaren zeventig denderd het Nederlandse ijshockeyteam naar de mondiale top acht, Groep A, van puck-virtuozen.

Er was veel kritiek op Budds overstap, die volgens velen was ingegeven door commercie. Ze had namelijk een exclusieve lucratieve deal met de *Daily Mail* afgesloten. Anderen benadrukten dat het niet alleen om het geld ging. Dit was de enige manier voor Budd om op het hoogste podium te staan en er voor te zorgen dat haar records erkend zouden worden.

Ook Nederland kent voorbeelden van sporters die de overstap naar een ander land maakten. Iets dergelijks hadden de schaatsers Bart Veldkamp en schaats-Fransoos Hans van Helden al eerder gedaan. Op 17 februari 2014 won Jorrit Bergsma goud op de laatste olympische winterspelen. Hij had in 2008-2009 overwogen om zich tot schaats-Kazachstan te laten naturaliseren. Het had dus niet veel gescheeld of Bergsma had, als genaturaliseerde Kazach, voor zijn goud op de 10 kilometer een kwart miljoen dollar premie gekregen, een appartement in Astana en een dikke auto.

De voorbeelden van Viktor Ahn en Becky Hammon laten zien dat Olympische medailles te koop zijn. Landen als Rusland, maar ook Qatar en Bahrein, zijn bereid om diep in de buidel te tasten in ruil voor medailles. Omgekeerd zijn sommige atleten bereid om hun staatsburgerschap op te geven in ruil voor geld en betere trainingsmogelijkheden. Dat geeft veel supporters een ongemakkelijk gevoel. Wat is de betekenis van nationale prestaties tijdens de Olympische Spelen, als ze gewonnen worden door mensen zonder enige band met de natie? Maar er is wel een glijdende schaal. In de gevallen van Bart Veld-

kamp en Hans van Helden zijn we milder. Hier ging het immers niet om geld. Bart Veldkamp en Hans van Helden wilden op het hoogste podium blijven uitkomen. Zij kwamen niet meer in aanmerking voor de kernploeg in het schaatssterke Nederland. Het kunnen uitwijken naar de buurlanden was voor hen een uitkomst. In het geval van de hardlooper Zola Budd, was ten minste nog een grootouder verbonden met Groot-Brittannië.

Het Nederlandse ijshockeyteam wint in maart 1979 het WK voor B-landen, gehouden in Galati, Roemenië, en kwalificeert zich voor de Olympische Spelen in 1980 in Lake Placid. Aanvoerder Larry van Wieren is tijdens de prijsuitreiking nog bij de dopingcontrole, omdat het hem even niet lukt om te plassen. Neder-Canadees Jack de Heer neemt de honneurs waar en houdt de WK-beker omhoog. Bron: onbekend, met dank aan IJshockey Nederland en Henk Hille.

In een nieuw onderzoeksprogramma proberen researchers aan de Erasmus Universiteit op basis van historische data een antwoord te vinden op de vraag of veranderingen van nationaliteit en burgerschap tegenwoordig meer of minder voorkomen dan vroeger. Daarnaast kijken ze naar de context, waarin veranderingen van nationaliteit zich voordoen. Dit onderzoek is te volgen op de website van Sport and Nation op de Erasmus Universiteit Rotterdam: <https://www.eshcc.eur.nl/english/sportandnation/>

Miracle on ice

Migratie en natie zijn ook in de Nederlands sportge-

Corky de Graauw scoort tijdens de OS 1980 tegen de Sovjets. Keeper Vladimir Mishkin (vervanger van keeper Vladislav Tretjak) heeft het nakijken. Nederland verliest die wedstrijd met 17-4. Ook op de foto, rechtsboven: William Klooster. Bron: onbekend, met dank aan IJshockey Nederland en Henk Hille.

schiedenis nauw met elkaar verbonden. Een goed voorbeeld hiervan is de selectie van de Nederlandse ijshockeys tijdens de Olympische Spelen in Lake Placid in 1980.

IJshockey staat op het programma van de Olympische Spelen van 1920 in Londen, toen nog als zomersport, daarna vanaf 1924 in Chamonix als onderdeel van de winterspelen. Het Nederlandse ijshockeyteam is slechts één keer vertegenwoordigd geweest op de Olympische Spelen. Dat was in Lake Placid in de Verenigde Staten in 1980. Dit was een ongekende prestatie, want nooit eerder was het Nederland gelukt zich te plaatsen voor de Spelen en het zou na 1980 ook nooit meer gebeuren. Het waren legendarische Spelen in de nadagen van de koude oorlog. De Sovjet-Unie was twee maanden eerder Afghanistan binnengevallen. De relatie tussen de Amerikanen en de Russen stond als vanouds op scherp. De hele wereld keek toe hoe in een legendarische finale de Amerikaanse ijshockeyamateurs met 4-3 wonnen van de Russische profs. De wedstrijd werd bekend

als 'The Miracle on Ice'. Zweden pakte brons en Nederland werd verdienstelijk negende met een overwinning op de Finnen en een gelijk spel tegen de Japanners.

Het olympische succes van de Nederlanders lijkt een vergeten paragraaf in de Nederlandse sportgeschiedenis. Wat was het geheim van dit succes? Hoe was het Nederland gelukt om zich te kwalificeren voor de Olympische Spelen? En waarom hebben we dit nooit meer kunnen herhalen? Om deze vragen goed te beantwoorden moeten we terug naar de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw. IJshockey is van oudsher een kleine sport in Nederland met weinig beoefenaars. Het werd gespeeld in een kleine competitie met weinig clubs en een zeer smalle top. Tussen 1964 en 1969 werd HIJS Hockey Den Haag vijf keer Nederlands kampioen. In 1970 werd SIJ Den Bosch een keer kampioen, gevolgd door zes opeenvolgende titels voor de Tilburg Trappers.

In de jaren zeventig zijn er twee parallelle bewe-

gingen ter bevordering en promotie van het Nederlandse ijshockey. De nationale ijshockeybond (NIJB) probeert met alle macht de nauwe basis van de ijshockeycompetitie te vergroten door samen te werken met de Belgische competitie. Met ingang van het seizoen 1972-1973 wordt er een aparte competitie met de naam *Coupe der Lage Landen* (CLL) opgericht, die wordt gespeeld in aansluiting op de Nederlandse competitie. Die CLL leidt inderdaad tot een grotere publieke belangstelling. Tegelijkertijd gaan de teams op zoek naar versterking met spelers van buiten Nederland. Sponsoring, professionalisering en talent uit het buitenland moeten het niveau van het Nederlandse ijshockey opkrikken. Een van de meest spraakmakende innovaties is de komst van de zogenaamde ijshockey-Canadezen.

Het importeren van talent in de topsport is een beproefd middel om een team een directe impuls te geven. Daarnaast kan ook de gehele organisatie mee profiteren van de ingehuurde expertise, zoals de ervaringen met trainingsopbouw, hulpmiddelen en staf. Maar ook de sportorganisatie achter de topsporters kan meeprofiteren van deskundigheid van buitenlandse atleten. Maar er kleven ook nadelen aan. Het is vaak een dure oplossing, want buitenlandse talenten komen niet voor niets. Hun komst gaat vaak ten koste van de inbreng van jonge talentvolle spelers uit de eigen jeugdopleiding en in sommige gevallen wordt de eigen jeugdopleiding zelfs veronachtzaamd.

Wonderkind Corkie de Graauw

In het kader van de nieuwe strategie in het nationale ijshockey komt de Nederlandse Canadees Cornell 'Corky' de Graauw, in 1951 geboren in Bladel, vanuit het professionele Amerikaanse ijshockey in 1973 HIJS Veronica in Den Haag versterken. De *Leeuwarder Courant* van 20 oktober 1973 schrijft daarover in een artikel met de kop 'Nederlandse ijshockey tracht zichzelf de das om te doen', met een mix van woede en jaloezie:¹

'Een "wonderkind" als Corkie de Graauw, die naast topscorer nu ook trainer-coach is geworden van HIJS Veronica, schijnt wekelijks minstens f 500 schoon te moeten verdienen. Corkie de Graauw is zo'n Nederlandse Canadees, waarop felle jacht wordt gemaakt in Canada door de Nederlandse clubs. Het zijn jongens die uit Nederlandse ouders zijn geboren, maar die meestal geen woord Nederlands spreken en die qua opvoeding en mentaliteit puur Canadees zijn. Deze jongens vormen een

"fenomeen" dat het Nederlandse ijshockey verder gaat verzieken.'

In 1973 zijn de clubs Thialf uit Heerenveen en Smoke Eaters uit Geleen de enige in de top die nog geen sponsor hebben. Zij willen hun 'ziel niet verkopen' aan het grote geld. Ze realiseren zich echter ook dat ze zonder sponsorgeld en zonder Neder-Canadezen geen kans maken op succes. Dezelfde *Leeuwarder Courant* schrijft weemoedig: 'Financieel zwakke of met meer verantwoordelijkheidsgevoel geleide clubs als Thialf en Smoke Eaters worden het slachtoffer van een "bewapeningswedloop" (...) en raken daarom elk jaar nog iets verder achterop. En om de vicieuze cirkel nu rond te maken lopen deze clubs financieel volkomen vast, omdat het publiek nu eenmaal liever niet komt kijken hoe hun favorieten afgerammeld worden.'

Ook de NIJB is bezorgd over de komst van de Canadezen. Het aantal Canadezen dat per club mag worden opgesteld, wordt vastgesteld op maximaal twee spelers en later zelfs een. Maar dit kan de komst van de zogenaamde 'Neder-Canadezen' niet verhinderen. Zij zijn nakomelingen van Nederlandse migranten in Canada en dus zowel Canadees (van geboorte) als Nederlander (door afkomst). Zij zijn 'gewoon Nederlander' volgens de Nederlandse wet en de ijshockeybond. Tegelijkertijd proberen de clubs om echte Canadezen te laten naturaliseren tot Nederlander. Dan kunnen ze immers nog een extra Canadees opstellen. Zo wil de kleine Canadese keeper Dave Andrews van RAAK IJshockey uit Den

Een van de meest spraakmakende innovaties is de komst van de zogenaamde ijshockey-Canadezen.

Haag zich laten naturaliseren tot Nederlander, maar zijn aanvraag wordt getorpedeerd door zijn vroegere club HIJS. Anderen verkrijgen wel het Nederlanderschap door te trouwen met een Nederlandse of doordat ze hier werken naast hun semiprofessionele ijshockeyloopbaan.

De onderlinge concurrentie van clubs ten spijt, profiteert het nationale team zeker van de komst van de Neder-Canadezen. In 1975 wordt het nog eens extra versterkt door de komst van drie politieke vluchtelingen uit Tsjechoslowakije. Het zijn drie Jiri's: Jiri Bulecjk (goalie), Jiri Anton en Jiri Petrousek. Zij behoren tot de 70.000 vluchtelingen die

¹ *Leeuwarder Courant* (20 oktober 1973): 7.

Neder-Canadees Larry van Wieren in duel met een Japanse speler tijdens de OS 1980. De wedstrijd tegen Japan levert een gelijkspel op: 3-3. Bron: onbekend, met dank aan IJshockey Nederland en Henk Hille.

na de Russische inval in Tjechoslowakije in 1968 naar het Westen zijn gevlucht. Deze drie strijken neer in Nederland. IJshockey is een van de belangrijkste en grootste sporten in Tsjechoslowakije voor de val van de Berlijnse Muur. Zij mogen als genaturaliseerde Nederlanders uitkomen voor het Nederlandse ijshockeyteam. Daarnaast bestaat het nationale team uit de Nederlandse Canadezen John MacDonald, Corky de Graauw, Harry van Bilsen, Dick de Cloe, Ron Krikke en Leo Koopmans. Dit zijn Hollandse jongens die in Canada zijn geboren en driekwart van hun leven in Canada hebben gewoond. Hun Nederlands heeft een sterk Engels accent. In 1975 bestaat de voorlopige selectie van het Nederlandse team uit 21 spelers, van wie slechts zeven geboren zijn in Nederland.

Mede dankzij de komst van de Neder-Canadezen bloeit het Nederlands ijshockey op. Er komt meer publiek en meer sponsors melden zich aan. Henk Hille, ijshockey-international tussen 1977 en 1993, laat zich in 2010 in *Trouw* interviewen over het ijshockey in de jaren zeventig en het succes van 1980:² 'Het succes van toen is eigenlijk het succes van begin jaren zeventig. [...] De club Tilburg Trappers belde destijds met het telefoonboek op schoot

Canadese ijshockeyspelers op die een Nederlandse achternaam bezaten. Ze hadden de dubbele nationaliteit, dus mochten ze voor Oranje uitkomen.'

Maar dat ging niet zonder slag of stoot. Sommige krantenkoppen uit de jaren zeventig liegen er niet om: 'Uitbanning Canadezen is enige oplossing' (*Leeuwarder Courant* van 20 oktober 1973); 'On-Nederlandse namen bij IJshockeyers' (*NRC Handelsblad* van 19 februari 1975) en: 'Ja maar die Canadezen zijn geen Nederlanders' (*NRC Handelsblad* van 17 maart 1979). Daar staat het daverende succes van het nationale ijshockeyteam tegenover. Eind jaren zeventig denderd het van Groep C, de peuterpeelzaal van het ijshockey, via Groep B naar de mondiale top acht, Groep A, van puck-virtuozen. Het bondsbestuur is vooral verontwaardigd over de typische Nederlandse 'ja maar'-cultuur, waarmee de critici bedoelen dat het niet om echte Nederlanders zou gaan. Bondsbestuurder Krikke verwoordt het als volgt in 1979: 'Larry van Wierden, de captain van de nationale ploeg, is geboren en getogen in Bolsward. Wij kennen zijn ouders al voordat zij het ooit in hun hersens haalden om naar Canada te gaan. Maar het ging wat minder met hun bedrijf, en zo zijn zij in Canada terechtgekomen. En nu zou hun zoon geen Nederlander zijn. Kom nou.'³

De Canadese keeper Dave Andrews wil zich laten naturaliseren tot Nederlander, maar zijn aanvraag wordt getorpedeerd door zijn vroegere club HIJS.

Met de toestroom van Neder-Canadezen krijgt de nationale ploeg de wind in de zeilen. De ploeg acteert eind jaren zeventig en begin jaren tachtig op het allerhoogste niveau. Van oudsher had Nederland alleen medaillekansen in het schaatsen en soms kunstschaatsen, maar ijshockey? In 1979 wint het Nederlands team het WK voor B-landen in Galati in Roemenië en daarmee is kwalificatie voor de Olympische Spelen in Amerika in Lake Placid een feit. Het is een historische gebeurtenis. In het Nederlands team in Lake Placid spelen behalve de zes Nederlanders Henk Hille (defense), Patrick Kolijn (d), Ron Berteling (forward), Klaas van den Broek (f), Harry van Heumen (f) en William Klooster (f) maar liefst twaalf Neder-Canadezen: John de Bruyn (goalie), Ted Lenssen (g), Rick van Gog (d), Al Pluymers (d), Frank

² *Trouw* (12 februari 2010); online op <https://www.trouw.nl/home/en-de-ijshockeyers-gingen-naar-de-spelen~adc76e129/>.

³ *NRC Handelsblad* (27 maart 1979).

De Sovjet-Unie was het Empire of Evil.

van Soldt (d), Brian de Bruyn (f), Dick de Cloe (f), Corky de Graauw (f), Jack de Heer (f), Chuck Huizinga (f), Leo Koopmans (f) en Larry van Wieren (f), aangevuld met de Neder-Amerikaan Jan Janssen (f) en een genaturaliseerde Tsjech: George Peternousek (d).

Tegen de commie bastards

Op de Olympische Spelen zelf begint Nederland tegen het gevreesde Canada. Het team komt met 1-0 voor met een doelpunt dat ironisch genoeg gescoord wordt door de Neder-Canadees Corky de Graauw. Daarna is het echter snel gebeurd: de wedstrijd eindigt in een kansloos 1-10 verlies. Het verlies tegen de gedoodverfde favoriete Sovjet-Unie is ingecalculerd, hoewel de nederlaag weer erg groot uitvalt: 4-17. Henk Hille herinnert zich in 2010 nog wel dat in die wedstrijd juist de Neder-Canadezen hypergemotiveerd waren. De anticommunistische gevoelens leefden juist bij hen heel sterk. Hij zegt hierover in de *NRC*: 'Het was het Empire of Evil, ze [de Neder-Canadezen, GO] spraken over those commie bastards. Een speler als Corky de Grauw ging elke keer door het lint als hij tegen de Sovjet Unie speelde. Hij vond dat echt de slechteriken, en moest daar iets aan doen. Elke klap die hij gaf was voor volk en vaderland.'⁴

Daarna wordt er verdienstelijk met 3-3 gelijk gespeeld tegen Japan, en het slotakkoord voor het Nederlandse team klinkt helder en in majeur: een spectaculaire overwinning op de sterke Polen. Nederland wordt uiteindelijk negende van de twaalf deelnemende landen.

Buiten Nederland herinneren de meeste sportliefhebbers zich vooral de finale tussen de Verenigde Staten en de Sovjet Unie. De Amerikanen spelen met amateurs (veelal uit de studenten-liga) tegen de staats-profs van de Sovjet Unie. In 1980 mogen de Amerikaanse professionals niet uitkomen op de Olympische spelen. De Russische profs zijn in staatsdienst en mogen wel spelen volgens de dan geldende regels van het Internationale Olympische Comité. De Amerikaanse studenten winnen met 4-3. Deze overwinning is later verfilmd en uitgeroepen tot het Amerikaanse sportmoment van de twintigste eeuw.

De Neder-Canadezen verdwenen langzaam van het

Nederlandse ijs en gingen terug naar Canada. Er kwam een einde aan de verdere professionalisering van de sport. De sponsors verdwenen en de Nederlandse ijshockeycompetitie raakte in het slop. Er spelen nog steeds Neder-Canadezen in het Nederlandse team, maar zij zijn niet meer oververtegenwoordigd. Bovendien spelen die vaak niet in de Nederlandse competitie, maar in de Canadese competitie. Dit leidt overigens niet vanzelfsprekend tot een versterking van het Nederlands talent, zoals de criticasters van de Neder-Canadezen hadden gedacht. Voor de meeste jonge atleten in Nederland is de droom om allround schaatskampioen of voetballer te worden vele male groter dan om ijshockeyer te worden.

De Nederlandse ijshockeyers Ted Lenssen en Henk Hille gaan tijdens de Olympische Spelen van 1980 in Lake Placid de strijd aan met het team uit Canada. Achter, met nummer 18, de Canadees Dan D'Alvise.
Bron: www.collectionscanada.gc.ca.

De concurrentieslag voor Nederlandse ijshockey-atleten lijkt vooralsnog verloren. De NIJB zal zich in de toekomst moeten inzetten op media-aandacht, sponsoring en een goede organisatie. Pas wanneer ze in staat zijn om de harten van vele jonge sporters te veroveren en wanneer het weer 'cool' is om ijshockeyer te zijn, zal de kwaliteit van de Nederlandse spelers verbeteren. De komst van een nieuwe stroom Neder-Canadezen lijkt niet aannemelijk. De migratie van Nederlanders naar Canada is niet meer op hetzelfde niveau als in de jaren zestig en zeventig. Daarnaast is het voor de Nederlandse nakomelingen in Canada aantrekkelijker om in dat land voor meer geld en prestige te spelen.

⁴ *NRC Handelsblad* (4 januari 2010).

Verslag van het symposium 'Sportgeschiedenis in (post)koloniaal perspectief'

EEN MOOIE MIDDAG IN LEIDEN

Wilfred van Buuren en Wim Zonneveld

Op 12 mei werd in Leiden voor een bomvolle zaal een symposium georganiseerd ter gelegenheid van het pensioen van Nico van Horn, medewerker van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde in Leiden, oud-bestuurslid van Stichting de Sportwereld en meermaals schrijver van bijdragen aan het magazine. Het symposium had als thema: 'Sportgeschiedenis in (post)koloniaal perspectief'. Er werden vijf presentaties gegeven.

Marjet Derks, hoogleraar Sportgeschiedenis aan de Radboud Universiteit Nijmegen, besprak in 'Sportgeschiedenis en new imperial history', met als grotere context studies over de rol van sport in de Engelse kolonies, de geschiedenis van het voetbal op Curaçao en van de eerste Curaçaose spelers in Nederland. Het kernwoord was 'wisselwerking', tussen moederland en (voormalige) kolonie.

Aad Haverkamp, promovendus in de onderzoeks-

groep van prof. Derks, ging in 'Vriendengroep of sekte? Representatie van de "kabelgeneratie" in media en biografieën' in op de ontwikkeling van de betekenis van het woord 'kabel', van relatief neutraal tot controversieel, in de discussie rond de rol van de Surinaamse spelers van Ajax rond het Europees Kampioenschap voetbal van 1996.

Cees Klapwijk van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag besprak in 'Van stofzuigerdoos naar Hall of Fame: op weg naar een sportmuseum in Suriname' de geschiedenis van het ontstaan, de doelstellingen en de toekomst van dat museum.

Daniël Rewijk van het Mulier Instituut in Utrecht en auteur van Muliers biografie *Captain van Jong Holland* (2015) beschreef in 'Kicksen op de Esplanade: Pim Mulier en sportclub SOK' Muliers Indische periode 1900-1905. Vanuit zijn positie als redacteur van de *Deli Courant* op Sumatra was Mulier tijdens die jaren niet alleen, zoals eerder in Nederland, actief als promotor en organisator van sport (en als

Symposiummoderator Wilfred van Buuren spreekt de zaal toe. Foto: Gerard van den Houten.

Nico van Horn spreekt zijn eigen lezing uit. Foto: Mark Grijsbach.

spits van voetbalvereniging SOK), maar ook moest hij functioneren in een internationale context van handel en nijverheid, en in een strikt langs koloniale lijnen gedifferentieerde samenleving.

Nico van Horn zelf gaf de afsluitende lezing met als titel 'Sport is oorlog: militaire sportbeoefening in Indonesië 1945-1949', waarin hij aan de hand van een reeks sprekende voorbeelden liet zien hoe bij sportbeoefening de Nederlandse autoriteiten de onvermijdelijke gang van zaken rond de onafhankelijkheidswording lange tijd negeerden en ontkenden.

In november 2017 zullen deze lezingen (behalve die van Rewijk) verschijnen als themanummer van *de SPORTWERELD*. Daarin zullen ook twee extra bijdragen worden opgenomen: een van Niek Pas, over de geschiedenis van de roei- en zeilsport in Algiers, en een van Jelle Zondag, over de Far Eastern Championship Games, de Olympische Spelen van het Verre Oosten.

Markante persoonlijkheid

Aan het einde van de middag werd Nico van Horn in het zonnetje gezet. Gert Oostindie, directeur van het

Nico kan slecht tegen thuis stilzitten, wat de Stichting goed uitkwam.

Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde, memoreerde in zijn speech 'het markante gevoel voor humor' van Van Horn.

Wilfred van Buuren, moderator van het symposium en oudgediende bij Stichting de Sportwereld, ging in zijn persoonlijke toespraak vooral in op de verdiensten van Nico van Horn voor de Stichting. En verdiensten had Nico vele. Zo was hij van 1998 tot en met 2013 actief als bestuurslid voor de Stichting. Maar liefst vijftien jaar (volgens de huidige regels van goed bestuur zou dat niet meer mogen), waarvan tien jaar als secretaris.

Nico kan slecht tegen thuis stilzitten, wat de Stichting goed uitkwam, want Nico reisde jarenlang stad en land af om sporttentoonstellingen te bezoeken en allerlei contacten te leggen. Dat ging ook wel eens mis, want dan kwam Nico na urenlang reizen met de bus en de trein bij een plaatselijk museum en bleek de tentoonstelling inmiddels alweer voorbij – wat men vergeten was te vermelden op de website. Er waren ook gezamenlijke uitjes van het bestuur en medewerkers van de Stichting (bijvoorbeeld naar Duindigt en Sportimonium in België), waarbij Van Horn steevast al om 8 uur 's ochtends wilde vertrekken en anderen liever pas om 1 uur 's middags. Na enige soebatten werd het tijdstip van vertrek dan meestal 9 uur.

Nico werkte ook mee aan verschillende projecten over sportgeschiedenis en sportarchieven. Zijn bijdrage over de (voormalige) Nederlandse koloniën aan het *Bibliografisch Apparaat voor de Nederlandse sportgeschiedenis* (2006) wordt nog steeds geraadpleegd. Hij publiceerde ook regelmatig in het magazine *de SPORTWERELD*, meestal over de geschiedenis van het roeien of over sport in Nederlandsch-Indië. Bijdragen met mooie titels vaak, zoals 'Mijnheer de Baron is niet thuis'.

Zijn belangrijkste artikel was '125 jaar voetbal in Nederland?' Hierin ontrafelde Van Horn op consciëntieuze wijze allerlei mythen rondom de rol van sportpionier Pim Mulier bij de ontstaansgeschiedenis van voetbal in Nederland.

Nadat de dag was afgesloten met een borrel, ging Nico van Horn overladen met geschenken (waaronder een dekbedovertrek met afbeeldingen van Donald Duck) naar huis.

Verspringen

Onno Kusters

Wanneer verliezen het van meedoen wint,
klank noch klemtoon nog vanzelf meer klinkt,

wanneer het vlieggewicht dat je in handen draagt,
waarop je zweven meedreef naar de grens die je doorbrak,
van je sprong een smak maakt,

wanneer je zonder zandbak in zicht verspringt,
je landing zich al voor de afzet afspeelt,
bewegen een momentopname
die bewoog wordt tussen duisternis en duisternis,

wanneer aanloop en afzet, lancering en zweven
voorbij zijn, onzachte landing verstart tot een eindeloos einde,
verspringen verspringen

wordt is het tijd, laat het dan tijd zijn.

Verspringer op een Griekse kruik, circa 500 voor Christus. Bron: <http://ioa.org.gr/the-legacy-of-ancient-olympic-games/>.

‘De inrichting heeft men zich zoodanig gedacht, dat er ten eerste een geheel apart hockey-stadion zal verrijzen.’

EEN MENSENLEVEN IN HET HOCKEY

Jurrit van de Vooren

De Nederlandse hockeywereld beleeft in 2017 een belangrijk jaar met een EK in Amstelveen, dat wordt gespeeld in een compleet herbouwd stadion. Extra bijzonder is dat dit gebeurt in een jubileumjaar, want precies 125 jaar geleden kwam deze sport naar Nederland. Binnen twee generaties groeide het Nederlandse hockey uit van het knollenveld naar het mooiste stadion van Europa. De oer-hockeyers moeten in verbazing achterom hebben gekeken.

Op 28 januari 1892 organiseerden C.A. Dudok de Wit en Antoon Abspoel de oprichtingsvergadering van de Amsterdamsche Hockey en Bandy Club (AH&BC), de eerste hockeyclub buiten het Britse rijk. Ruim een week later, op 7 februari, vindt op het terrein achter het Rijksmuseum de eerste gerapporteerde (informele) hockeywedstrijd plaats. Het was nog geen officiële hockeywedstrijd – daar zijn immers twee clubs voor nodig – maar wel de eerste onderlinge partij van een pas opgerichte vereniging buiten het Britse rijk.

In dat beginjaar was het aantal hockeyers nog heel klein, met precies twaalf mensen bij die wedstrijd achter het Rijksmuseum. Het veld zal niet meer zijn geweest dan een weiland zonder koe, maar toch had

iedereen het naar zijn zin. ‘Tot aller genoegens werd geconstateerd’, merkte Abspoel als clubsecretaris op, ‘dat hockeyspel (...) een hoogst aangenaam en ambitieus spel was.’¹

Helaas bestaat er geen verslag van die eerste wedstrijd, maar na een reconstructie kan ik 125 jaar later met grote mate van waarschijnlijkheid afleiden wie die twaalf oer-hockeyers zijn.

Ant. J. Abspoel
C.A. Dudok de Wit jr.
J.C. Schröder
C. Huysken
F. Hart Nibbrig
L. Weyerman
E. van Eybergen Santhagens
N. Groeneveld
P. Hart Nibbrig
L. Posthuma
J. Feith
J. Fockens of H. Bultman

¹ Buseman, H.R. (red.), e.a. *Gedenkboek der Amsterdamsche Hockey- en Bandy Club, uitgegeven ter gelegenheid van het 75-jarig jubileum, 1892 – 28 januari – 1967*. [Amsterdam: s.n.], [1967], 18.

De Amsterdamsche Hockey en Bandy Club 1892-1932. Bron: ‘Gedenkboek der Amsterdamsche Hockey- en Bandy Club. Uitgegeven ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum, 1892 – 28 januari – 1932’. [Amsterdam: s.n.], [1932].

De leden van het bestuur van AH&BC zullen zeker hebben meegedaan, als ze niet net die dag bij hun oma op bezoek waren.

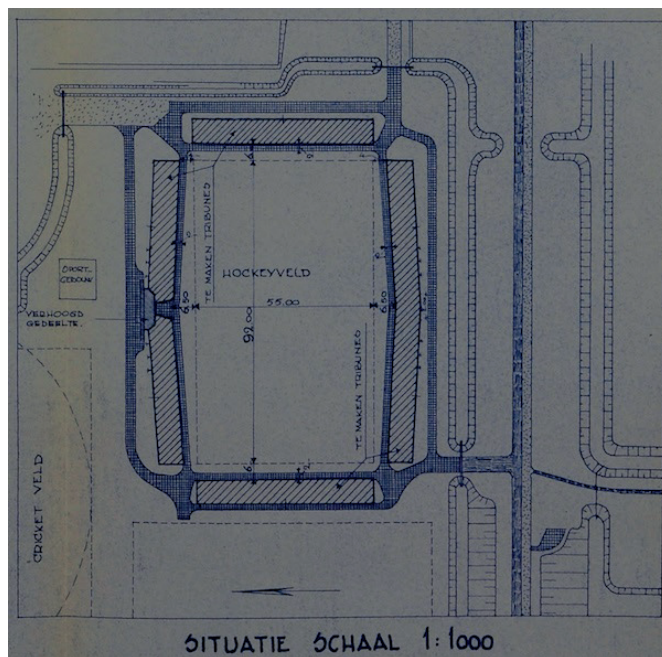
De eerste zeven namen zijn de leden van het bestuur van AH&BC, zoals dat op de oprichtingsvergadering werd vastgesteld. Die zullen zeker hebben meegedaan, als ze niet net die dag bij hun oma op bezoek waren. Uit de ledenlijsten blijkt verder dat N. Groeneveld, P. Hart Nibbrig en L. Posthuma in 1892 toen ook bij de club zaten. Jan Feith werd in 1893 erelid, maar de kans dat hij meespeelde is bijzonder groot, omdat hij behoorde tot de *inner circles* van de Nederlandse sport. Blijven nog J. Fockens en H. Bultman over, die beiden in 1893 lid werden van AH&BC, maar in het jaarverslag van 1892 werden genoemd als mensen 'die het meest tegenwoordig waren en de meeste sympathie voor de club toonden'.²

Het Amsterdamse Bos

Deze oer-hockeyers konden zich in 1892 natuurlijk nog geen enkele voorstelling maken van de toekomst van hun sport. In ieder geval zal toen niemand hebben voorzien dat het nog geen halve eeuw zou duren, voordat het modernste hockeystadion van Europa werd geopend, slechts vijf kilometer verwijderd van dat hobbelige hockeyveld achter het Rijksmuseum. In 1938 verrees in het Amsterdamse Bos het huidige Wagener Stadion, het onderkomen van het komende EK hockey. Dit stadion werd het slotstuk van de eerste halve eeuw hockey in Nederland.

In 1932 schreef *Algemeen Handelsblad* over de komst van een hockeystadion in het Amsterdamse Bos – toen 'Boschplan' geheten en nog in de ontwerp-fase: 'De georganiseerde sport worde bevorderd door (...) het aanleggen van voetbal-, korfbal-, hockey-, cricket- en tennisterreinen'.³ Vijf jaar later werd besloten tot de bouw. 'De inrichting heeft men zich zoodanig gedacht', aldus *De Telegraaf*, 'dat er ten eerste een geheel apart hockey-stadion zal verrijzen, plaats biedende aan circa zes duizend personen, terwijl voorts nog vier groote hockey-terreinen aangelegd zullen worden, die des zomers één cricketveld zullen vormen!'⁴

Het bouwbudget was 342.000 gulden – in onze tijd ongeveer 3,2 miljoen euro. Ter vergelijking: de aanleg

Fragment van de ontwerp-tekening 'Boschplan, tribunes sportvelden Amsterdamsche Hockey en Bandy Club'. Bron: Stadsarchief Amsterdam.

van het Ajax-stadion De Meer in 1934 kostte honderdduizend gulden *minder*. Hiervoor konden 37 mensen wel een half jaar aan het werk worden gezet, geheel volgens de gedachte van de werkverschaffing van die tijd. Alleen het communistische gemeenteraadslid Leen Seegers was tegenstander: '[W]aarom laat men hockey-velden in werkverschaffing uitvoeren? Hockey is een luxe-sport'.⁵

Zo kreeg de hockeywereld in 1938 zijn nationale stadion. Omdat de Amsterdamse hockeybestuurder Joop Wagener hiervan zijn levenswerk had gemaakt, kwam tijdschrift *Sport in Beeld/De Revue der Sporten* met het voorstel om de nieuwe locatie om te dopen tot het Wagener Stadion: 'Het is voor 90% zijn werk'.⁶ Na de dood van Wagener in februari 1947 gebeurde dit ook, 'zulks ter nagedachtenis van den man, die het initiatief tot de bouw van dit stadion heeft genomen'.⁷

De twee oprichters van AH&BC maakten dit hockeystadion niet meer mee, want die waren in 1938 reeds overleden. We zullen dus nooit weten hoe Abspoel en Dudok de Wit dit beleefd zouden hebben. Ze moeten verbaasd zijn geweest, want hun sport begon in 1892 op een hobbelig veld achter het Rijksmuseum, om eind jaren dertig terecht te komen in het modernste onderkomen van Europa. In slechts twee generaties had hockey de wereld veroverd, in ieder geval het Amsterdamse deel hiervan – van het Rijksmuseum tot het Amsterdamse Bos.

² Abspoel, Ant. J. 'Amsterdamsche Hockey- en Bandy Club.' *Nederlandsche Sport* 11, nr. 536 (1892): 8.

³ *Algemeen Handelsblad* (9 maart 1932): 9.

⁴ *De Telegraaf* (20 augustus 1937): 13.

⁵ *De Telegraaf* (21 oktober 1937): 9.

⁶ *Sport in Beeld/De Revue der Sporten* 32, nr. 8 (19 september 1938): 12.

⁷ *Het Vrije Volk* (28 februari 1947): 2.

SC Enschede contracteert Coleman, omdat men er vermoedelijk van uitgaat dat een Engelse profvoetballer automatisch een goede trainer is.

OORLOGSHELD EN KAMPIOENSTRAINER TIM COLEMAN

Theo Bollerman

In 1925 krijgt Sportclub (SC) Enschede voor het eerst een Engelse trainer: John George 'Tim' Coleman (1881 Kettering – 1940 Londen). De bijnaam 'Tim' heeft hij, omdat hij iedereen die hij niet kent, Tim pleegt te noemen. Met hem behaalt Sportclub Enschede in het seizoen 1925-1926 voor de eerste en laatste maal het landskampioenschap. Over zijn voetbalcarrière is in Nederland weinig bekend, laat staan over zijn jaren in de loopgraven van de Eerste Wereldoor-

log. In Engeland is een biografie over hem verschenen, maar Colemans Nederlandse tijd komt daarin amper aan bod; het boek gaat wel diep in op zijn glorieuze jaren als voetballer.¹ Wie was Tim Coleman? In dit artikel wordt een overzicht gegeven van zijn bijzondere leven en zijn verdiensten voor de voetbalsport in Engeland en Nederland.

¹ Meyerson, George. *Fighting for Football. From Woolwich Arsenal to the Western Front. The Story of Football's First Rebel*. London: Aurum Press, 2009.

Het elftal van VV Oldenzaal, seizoen 1927-1928. De foto is uit maart 1928. Tim Coleman staand, derde van links.
Bron: www.historievvoldenzaal.nl.

In Twente weet men heden ten dage nog maar weinig over Tim Coleman te melden. Na zijn twee succesjaren bij SC Enschede wordt hij in 1927 trainer van VV Oldenzaal. Op de site van die club staat Tim Coleman afgebeeld, maar niemand lijkt dat te beseffen. Bij de foto van het elftal van het seizoen 1927-1928 worden alle spelers keurig met hun naam aangeduid, maar niet Tim Coleman: de meest linkse staande figuur in een vrolijk geblokte trui met een witte col. Wel meldt de site, die overigens liefdevol is opgezet, dat de club dit seizoen voor het eerst een trainer heeft: Tim Coleman, waarschijnlijk een speler van Sportclub. Een kleine fout. Hij was de *kampioenstrainer* van SC Enschede.

In zijn tweede seizoen (1928-1929) bij VV Oldenzaal maakt Coleman deze club eveneens kampioen, zij het in de vierde klasse A. Coleman blijft nog één jaar trainer bij Oldenzaal, waarna hij bij twee andere Nederlandse clubs emplooi vindt. Na zijn vertrek degradeert Oldenzaal overigens weer. Coleman wordt door het Tilburgse NOAD (Nooit Opgeven Altijd Doorgaan) gecontracteerd, dat hij in de eerste (de hoogste) klasse weet te houden. Maar in 1932 verhuist hij weer, nu naar DHC (Delfia Hollandia Combinatie) in Delft. Ook daar weet hij direct al in zijn eerste jaar te promoveren naar de eerste klasse. Vier Nederlandse clubs en drie maal een kampioenschap in negen jaar tijd. Dat is een erelijst waarop in die tijd niet veel trainers kunnen bogen.

In het begin van de twintigste eeuw was het gangbaar geworden dat de vaderlandse clubs gebruik maakten van Engelse oefenmeesters.

Engelse trainers in Nederland

Zijn grootste succes viert Coleman dus met Sportclub Enschede, dat hij in het seizoen 1925-1926 kampioen van Nederland maakt. Zo zou het waarschijnlijk in die tijd niet gezegd worden. Het waren natuurlijk de spelers zelf, die het kampioenschap hadden veroverd. Toch beseften de voetbalbestuurders wel degelijk het belang van een goede trainer. Niet voor niets was het in het begin van de twintigste eeuw gangbaar geworden dat de vaderlandse clubs gebruik maakten van Engelse oefenmeesters. Deze waren immers al decennia gewend aan een professionele aanpak. Een oppervlakkig onderzoekje leert dat HVV al in 1904 de trend zet en de Engelse trainer

James Yates aanstelt, gevolgd door Fred Coles (in 1910) onmiddellijk gevolgd door Fred Warburton (1912), die bleef tot in 1935.

'Om het Voetbal-kampioenschap van Nederland. Een spannend moment uit den kampioenswedstrijd M.V.V.-Enschedé, die Zondag te Maastricht gespeeld werd. De Enschedéërs wonnen met 3-1 en werden hierdoor kampioen van Nederland.' Bron: De Revue der Sporten 19, nr. 40 (31 mei 1926): 1.

Als eerste Buitenlandse trainer van het Nederlands elftal wordt in 1908 Edgar Chadwick aangesteld, die die functie bekleedt tot 1913. Ajax heeft de Ier John Kirwan vanaf 1910 in huis, voordat de beroemde Jack Reynolds in 1915 daar trainer wordt; Vitesse en Sparta volgen in 1914 met respectievelijk Sutcliffe en Wilson.

Over Jack Reynolds, in hetzelfde jaar geboren als Coleman, merkt de biograaf van Coleman terloops op: 'Reynolds, the most famous [in Nederland], had been a lesser-known player in England to put it mildly. He turned out around thirty times for Grimsby Town as a fullback. This was while Tim was getting established at Woolwich Arsenal.'² De beduidend betere voetballer Coleman profiteert overigens wel van de tevredenheid over trainers als Reynolds. Zelf had Coleman nog geen naam als trainer opgebouwd; SC Enschede contracteert hem, omdat men er vermoedelijk van uitgaat dat een Engelse profvoetballer automatisch een goede trainer is.

Colemans geheimen

Direct na zijn aantreden weet Coleman het team van SC Enschede tot maximale prestaties te brengen. Wat is zijn geheim? Een later krantenartikel meldt een belangrijk aspect: 'Tim Coleman, Sportclubs trainer in den gloriëtijd, ging steeds van het standpunt uit, dat de wedstrijd eigenlijk in de tweede helft moet worden gewonnen.'³ Een Cruijffiaanse uitspraak, die natuurlijk moet worden uitgelegd als een ode aan de fitheid en het uithoudingsvermogen.

Een tweede clou vinden we in zijn biografie: '...as he described it in his columns in the Weekly News, in

² Meyerson, *Fighting for Football*, 221.

³ *Twentsch dagblad Tubantia* en *Enschedesche courant* (11 oktober 1941): 9.

which he emphasised the importance of players knowing each other's "little ways". This was the team-based footballing philosophy he valued... SC Enschede's great strength... was said by *NRC* to be the pairing of the winger and the inside-right, Nagels and Frohlich. So he was able to pass some of the secrets of his own successful partnerships with Lawrence and Briercliffe, Shanks and Sharp, and the rest over the years.⁴

Het kampioensseizoen van SC Enschede is grandioos. Eerst worden Vitesse en Heracles in de regionale competitie aan de zegekar gebonden. Daarna volgt de nationale titelstrijd. Sportclub Enschede geeft Feyenoord uit en thuis klopt en verslaat ook MVV, het Groningse Be Quick en Stormvogels uit IJmuiden. Met doelt cijfers van 25 tegen 11 kan het kampioenschap gevierd gaan worden. Als beloning voor deze prestatie ontvangt Coleman een gouden horloge met inscriptie.⁵

Het is niet goed te achterhalen, hoe Coleman in Twente belandt. Het vak van voetbalmakelaar bestaat dan nog niet. Vermoedelijk is het contact met SC Enschede gelopen via de uit Oldham afkomstige Engelse eigenaar van een textielfabriek. Spelers en trainers moesten hun eigen boontjes doppen, wat hen soms lastig viel in hun contact met de machtige clubeigenaren en clubbestuurders. Coleman was geen uitzondering. Hij kon erg goed voor zichzelf en zijn beroepsgroep opkomen, zoals al gebleken was tijdens zijn voetbaltijd in Engeland; hij was een belangrijke figuur bij de oprichting van de spelersvakbond. Maar ook hij heeft te maken met wetmatigheden als de 'heersende marktwaarde'. Trainers staan nog laag op de ladder en verdienen navenant. Hij was niet alleen tijdens zijn actieve voetbalcarrière vaak van club gewisseld, als trainer toont hij hetzelfde patroon. Coleman pleegt te verkassen als hij elders iets meer kan verdienen.

Tim Coleman ging steeds van het standpunt uit dat de wedstrijd eigenlijk in de tweede helft moet worden gewonnen.

Pepermunt

Coleman is in die topjaren een bekende figuur in Twente. Zo verschijnt in december 1926 een groot interview in *Het Sportblad*⁶ met de twee Engelse

trainers, die in Twente werkzaam zijn: Coleman en Harry Colclough van Heracles, die al in 1920 door textielbaron Ten Cate naar deze club is gehaald en daar tot 1932 zal dienen; hij staat bekend als 'd'n trainer met ne poot' vanwege een in de Eerste Wereldoorlog opgelopen verwonding.⁷ De vraag luidt onder meer welke oostelijke spelers in aanmerking zouden kunnen komen voor het Olympisch elftal. Alle antwoorden over het belang van tactiek en techniek zijn afkomstig van Colclough. Hieruit kan worden afgeleid dat Coleman niet de man was voor zware theorie, maar meer van de oneliner en de wisecrack.

Advertentie uit *De Graafschap-bode* (31 december 1926): 11.

Ook is Coleman het gezicht van een kleine advertentiecampaignede voor Liowee Sportpepermunt in *De Graafschap Bode* van 1926: keurig in het pak gestoken, strakke scheiding, pochet in de borstzak.⁸ Wat zit er toch in die pepermunt, dat hij speciaal geschikt is voor sportmensen? Is het een voorloper van de voedingssupplementen van Tscheu La Ling? De tekst van de advertentie luidt: 'Mr. Coleman, de trainer van het Kampioens-Elftal van Nederland, "Sportclub" Enschede verklaart: "I find that the players derive graet benefit by using the 'Liowee' Peppermint. I can thoroughly recommend them to all players.'" Het is vast per ongeluk, dat 'great' in namaak-Twents wordt gespeld. Een Nederlandse vertaling is voor de zekerheid bijgevoegd. Hoeveel verdient een trainer in die tijd? Hij moet blij geweest zijn met elke bijverdienste. Of krijgt hij uitbetaald in rollen pepermunt?

Topvoetballer en vakbondsleider

Coleman is voor de Eerste Wereldoorlog een beroemde topvoetballer, qua karakter vergelijkbaar met Willem van Hanegem. Hij is geestig en ad rem en

⁴ Meyerson, *Fighting for Football*, 221.

⁵ *Twentsch Dagblad Tubantia* (4 juni 1926).

⁶ *Het Sportblad* 34, nr. 52 (29 december 1926): 3.

⁷ Vondeling, Albert. *De tweekleur omhoog. 101 jaar Heracles 1903-2004*. Almelo: LiebePublishers, 2004, 2.

⁸ *De Graafschap Bode* (20 juli 1926).

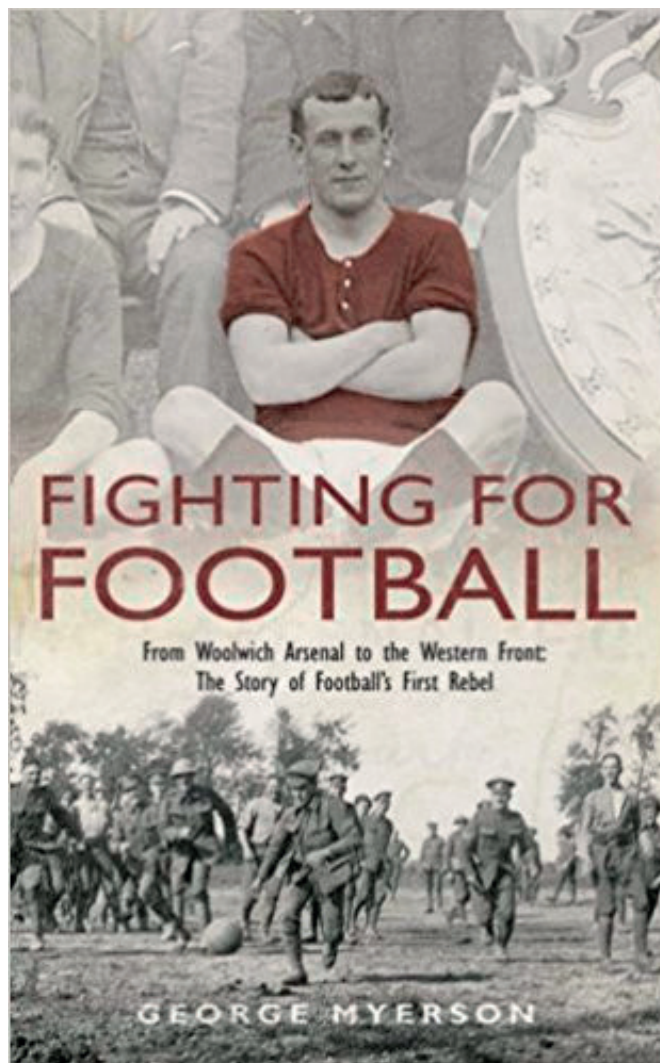
Een groepje diehards vormt een team om fit te blijven: 'The Outcasts FC'.

heeft er geen moeite mee om de machthebbers in zijn wereld de waarheid te vertellen. Dat leidt nog wel eens tot een conflict, wat een andere reden is waarom hij wel eens van club verandert in een tijd dat het begrip 'clubtrouw' nog bestaat. Zo speelt hij met veel succes en waardering voor Woolwich Arsenal (de voorloper van Arsenal F.C.), Everton en Nottingham Forest. Bij Arsenal, de club waarvoor hij in 1902 tekent, vertrekt hij na een conflict met de leiding. Daar toont hij voor het eerst zijn karakter als iemand die zich niet laat ringeloren en niet bang is het tegen machtige heren op te nemen. Dat karakter blijkt ook bij de oprichting van de Players Union.

In 1909 gaat hij mede voorop in een groot arbeidsconflict tussen de clubeigenaren en de spelers. Het maximale loon van de bijna vijfhonderd semi- en fullprofs is vier pond per week. De almachtige bazen vinden dat ruim voldoende om van rond te komen. Niet vergeten mag worden dat er een simpel en glashelder transfersysteem bestaat: de clubeigenaar strijkt het hele bedrag op, dat voor een speler gevangen kan worden. In de winter van 1908 hadden diverse belangrijke spelers, onder wie Coleman, een vakvereniging opgericht. De FA, de Engelse voetbalbond, stuurde vervolgens alle spelers een brief met de strekking dat spelers moeten afzien van het lidmaatschap op straffe van uitsluiting van de competitie zonder de tekst van argumentatie te voorzien. Vele leden zeggen af.

Het wordt dan te moeilijk een algehele spelersstaking te organiseren om de FA te dwingen deze harde maatregelen terug te nemen. Een groepje diehards bestaande uit Manchester United-spelers en Everton speler Coleman blijft over en vormt in de zomer een team om fit te blijven: 'The Outcasts FC'.

Coleman schrijft diverse stukken in *Thomson's Weekly News* met koppen als 'Is the FA tyrannical?' Hij voelt zich in de steek gelaten door zijn medespelers van Everton die wel voor de dreigementen gezwicht zijn. Het bestuur van Everton besluit hem

Cover van: Myerson, George *Fighting for Football, The Story of Tim Coleman*. London: Aurum Books, 2009 (reprint 2014).

geen salaris meer te betalen. Hij merkt wrang op: 'Speaking pocketologically, I can candidly confess that things are a bit dull.'⁹

Steeds meer spelers keren uiteindelijk toch terug bij de kersverse bond. Een algehele staking lijkt op komst. Er wordt dan eindelijk een akkoord bereikt. Het transfersysteem wordt gewijzigd, zodat de spelers ook een – weliswaar laag – percentage kunnen ontvangen. Coleman wil niet meer bij Everton voetballen en vindt een volgende club: Sunderland.

Footballers' Battalion

Als de wereldoorlog uitbreekt, melden tienduizenden Britse jongemannen zich als vrijwilliger aan om naar het front te gaan. De oorlog zou slechts enkele maanden duren, voor Kerstmis zou iedereen weer thuis zijn. In de voetbalwereld is men over het algemeen niet erg enthousiast om te tekenen voor het leger. De clubeigenaren vrezen dat de competitie tot stilstand komt als er veel spelers vertrokken zijn.

⁹ Meyerson, *Fighting for Football*, 98.

Maar de publieke opinie keert zich eind 1914 tegen de voetballers, zeker als blijkt hoeveel slachtoffers al gevallen zijn en hoe lang de oorlog nog zou duren. Ook de voetballers moeten de clubkleuren verruilen voor de wapenrok.

De Engelse legerleiding bedenkt dat het goed beleid is alle vrijwilligers uit hetzelfde dorp of dezelfde beroepsgroep bij elkaar te brengen in aparte bataljons, de zogenaamde Pals Battalions. Dan heeft men gezelligheid en steun aan elkaar.¹⁰ Zo worden ook de beroepsvoetballers bij elkaar geplaatst. Het eerste en sterkste 'Footballers' Battalion' komt begin 1915 tot stand. Coleman vervult daar vanaf het begin een belangrijke rol als stemmingmaker.

Natuurlijk wordt het bataljon geregeld uitgenodigd om vriendschappelijke potjes te spelen tegen andere bataljons vlak achter de continentale linies. Het woord 'veld' is vaak te veel eer voor een terrein dat voornamelijk uit grote, zware natte kluiten aarde bestaat, afgewisseld met een paar met water gevulde bomkratertjes. De matches monden zo vaak uit in een feestelijk modderballet. De spelers van het Footballers' Battalion zijn dan ook geregeld licht verontwaardigd als er opmerkingen gemaakt worden over het teleurstellende niveau van de match.

Het terrein bestaat uit grote, zware natte kluiten aarde, afgewisseld met een paar met water gevulde bomkratertjes.

Van die grote hoeveelheid voetbalpotjes is nooit officieel verslag gemaakt. Slechts van één zo'n wedstrijd verschijnt een bericht in een Engelse krant.¹¹ Legerchauffeur en voetbalfan Nolan rijdt langs een voetbalveld, ziet dat een groep voetballers aanstalten maakt om het veld op te gaan, stopt en maakt aantekeningen. Het verslagje, dat hij daarvan maakt, stuurt hij op naar de *Hull Sports Express*. Nolan ziet tot zijn onuitsprekelijk vreugde vele topspelers uit de vooroorlogse tijd aan de slag. Tim Coleman is de aanvoerder van het winnende team. Hij heeft zijn beste voetbalvrienden meegenomen. Keeper Bob Whiting was de held van Chelsea en Alf West de grandioze rechtsbuiten van Liverpool.

10 Men realiseerde zich daarbij niet dat het ook goed mis kon gaan en dat hele dorpen in één klap het grootste gedeelte van hun mannelijke bevolking konden verliezen, zoals later in de oorlog gebeurde.

11 Riddoch, Andrew, and John Kemp. *When the Whistle Blows. The Story of the Footballers' Battalion in the Great war*. London: Haynes Publishing, 2011.

Tim Coleman. Illustratie op Wikipedia, oorspronkelijke bron: *The Weekly News* (13 februari 1909).

Gesneuveld en onderscheiden

'Coleman is gesneuveld!' In de Engelse kranten verschijnen eind 1915 berichten dat Tim Coleman door Duitse kogels omgebracht is. Als Coleman bij een rustpauze tijdens een parade het telegram voorgelezen wordt met de mededeling van zijn overlijden, antwoordt hij bijdehand als altijd: 'I am pleased to say, gentlemen, that there is absolute no truth in the report at all.'¹² In Nederland moet *De Telegraaf* van januari 1916 er zelfs een rectificatie aan wijden: 'Het bericht over het sneuvelen van den bekenden Engelsche beroepsvoetballer Tim Coleman, dat in de Engelsche sportpers gecirculeerd heeft en ook hier werd overgenomen, is onjuist. Dezer dagen is in Engeland een telegram ontvangen, waarin hij zijn welstand meldt.'¹³

In de Engelse pers verschijnt een foto, genomen op zogenaamd precies het moment, waarop Colemans vrouw en twee zoontjes blij verrast het telegram openen met soortgelijke tekst van zijn hand. Dat *De Telegraaf* over hem rapporteert, geeft aan hoe beroemd hij is, hoewel hij, professional, nooit tegen de Nederlandse amateurs heeft gespeeld. En zoveel keer is hij nu ook weer niet uitgekomen voor het Engelse nationale team: in 1907 éénmaal tegen Ierland.

Een voetballer is zelden in een goed humeur als hij geblesseerd moet afhaken. Maar als Coleman op de derde dag van de grote Slag om de Somme, op 3 juli 1916, zijn enkel verstuikt tijdens de mars naar de frontlinie, grimlacht hij vermoedelijk even tussen de pijnscheuten door. Zijn kameraden moeten hem

12 Meyerson, *Fighting for Football*, 155.

13 *De Telegraaf* (3 januari 1916).

weliswaar enkele kilometers dragen, maar hij ontsnapt op deze manier aan een slag die de helft (!) van zijn bataljon het leven zou kosten. Als voetballer heeft hij kuilen vaak vervloekt, maar deze ene redt zijn leven. Twee weken duurt zijn afwezigheid, gevolgd door een kort verlof. Daarna keert hij terug naar de voorste linies.

Twee jaar later, in oktober 1918, krijgt zijn bataljon bij de Slag om Cambrai een zware tegenaanval te verduren. In een laaggelegen weg, die als loopgraaf dient, moeten zij een volle dag standhouden tegen de oprukkende Duitse soldaten. Alsnog wordt hij onderscheiden voor zijn moed: op 21 oktober ontvangt hij de Military Medal. Toch zal hij die avond wederom herhaald hebben, wat hij drie jaar daarvoor al gezegd heeft. De quote had de krant gehaald: 'This is the worst team I ever signed for and I am not going to sign for them again.'¹⁴

'Eén woord in uw landstaal echter: Trainer Tim, het is... alright!!'

Naoorlogse voetbaljaren

Na de oorlog weet hij weer als speler aan de bak te komen. Eerst bij de Tunbridge Wells Rangers, waar hij er in slaagt weer tot de uitblinkers te behoren. Maar hij wordt ouder. Hij moet het hebben van zijn inzicht, want de snelheid is verdwenen. In 1921 wordt hij trainer-speler bij de reserves van Maidstone United, en hij komt daar zelfs samen met zijn zoon Arthur uit.¹⁵ Bij Maidstone United blijft hij nog enkele jaren, waarschijnlijk verdient hij hooguit een habbekrats. Maar blijkbaar doet hij voldoende ervaring op, zodat hij in 1925 de overstap kan maken naar Nederland.

Zijn laatste club in Nederland is DHC. Coleman komt daar in dienst per 1 juli 1931. Een half jaar later volgt promotie naar de hoogste klasse. Op 23 mei 1932 publiceert de *Revue der Sporten* een kort eerbetoon aan hem: 'En trainer Tim Coleman kan ook tevreden zijn; de D.H.C.'ers huldigen hem voor zijn raad en daad. Luister maar: 'k Zou dit graag in 't Engelsch schrijven, 'k kan het niet, zeer tot mijn spijt. Eén woord in uw landstaal echter: Trainer Tim, het is... alright!!'¹⁶

Ter herinnering aan die promotie wordt een marmeren gedenkplaat gemaakt, met daarop de namen van de spelers, de trainer en de bestuursle-

den. Dit gedenkteken is gelukkig bewaard gebleven en hangt met Tim Colemans naam erop in het huidige DHC-clubgebouw.¹⁷

Vanaf 1933 blijft hij vier dagen per week in dienst van DHC, maar hij gaat, mede om de financiële lasten voor DHC te verlichten, want de crisis heeft toegeslagen, één avond per week ook het Goudse ONA trainen. In 1934 wordt Tim Coleman als trainer bij DHC opgevolgd door Sam Wadsworth.

Na deze laatste periode als trainer in Nederland keert hij terug naar Engeland. Vallen de salarisonderhandelingen niet bevredigend uit en rest Coleman niets anders dan te vertrekken? Het is helaas niet mogelijk daarover meer te weten te komen, want de archieven van DHC zijn vernietigd.

Hij vestigt zich in Londen en vindt werk als manus-van-alles in de bouw. Coen Moulijn kon nog een herenmodezaak beginnen van het door hem verdiende geld, maar de beroemdste voetballers uit die tijd konden geen drie weken loon missen. In 1939 begint de Tweede Wereldoorlog. De Duitsers werpen bommen op Londen en andere steden. De Slag om Engeland begint. Een elektriciteitsstation aan de Prince Consort Road raakt beschadigd. Coleman klimt op het dak om het beschadigde glas te repareren, maar hij verliest zijn evenwicht en valt te pletter. John George 'Tim' Coleman, die in de eerste oorlog drie jaar lang alle kogels, bommen en granaten had weten te ontduiken, is direct buiten bewustzijn en overlijdt enkele uren later in het ziekenhuis, 59 jaar oud. De Duitsers hadden hem toch nog te pakken gekregen.

The Outcasts FC. Tweede van rechts, zittend: Tim Coleman. Bron: *Fighting for Football*.

¹⁴ *Het Sportblad* 32, nr. 38 (18 september 1924): 17.

¹⁵ Meyerson, *Fighting for Football*, 219

¹⁶ *Revue der Sporten* 25, nr. 42 (23 mei 1932): 710.

¹⁷ Schreuders, Dik en Wicher. 'Terugzien, Een terugblik op 75 jaar DHC 1910-1985.' Delft, boek uitgegeven door DHC tere gelegenheid van het 75-jarig bestaan, 1985.

PUBLICATIES SPORTLITERATUUR

Wilfred van Buuren

Biografie

- Baan, Rob. *Niet slecht voor een CIOS-pikkie*. [Voorburg]: Nederlandse Sportboeken Club, 2017. 160 p., ill. Autobiografie van voetbaltrainer Rob Baan.
- Nederlof, Bert. *Huub Stevens. Nooit opgeven*. Deventer: Edicola Publishing, 2016. 264 p., ill.
 - Osselaer, Filip, en Freddy Maertens. *Freddy!* Gent: Borgerhoff & Lambergts, 2017. 263 p., ill. Biografie van de Belgische wielrenner Freddy Maertens.
 - Sandman, Herman. *Mangup Milko. Het voetballeven van kwajongen Milko Djurovski*. Groningen: Uitgeverij Passage, 2016. 216 p., ill. Djurovski voetbalde o.a. voor FC Groningen.
 - Walstra, Harry. *Ijzeren Rinus. De gouden jaren van voetbalicoon Rinus Israel*. [Meppel]: Just Publi-

shers, 2017. 304 [+ 38] p., ill., lit.opg.

- Wardt, Jules van der. *Uli!Uli! Ulrich van Gobbel zwijgt niet meer*. Deventer: Edicola Publishing, 2016. 317 p., ill.
- Zonneveld, Wim. *Klaas Pander. Het bewogen leven van een vergeten sportheld*. Delft: Elmar, 2017. 261 p., ill., lit.opg. Klaas Pander (1867-1940) beoefende diverse sporten, waaronder schaatsen. Hij was trainer-coach van Jaap Eden.

Autosport

- Mol, Olav. *Een leven met Formule 1®*. Amsterdam: Q, [2016]. 231 p., ill., tab.
- Mol, Olav (samenst.). *Grand Prix retro. Verhalen uit de Formule 1*. Amsterdam: Q, [2016]. 231 p., reg.

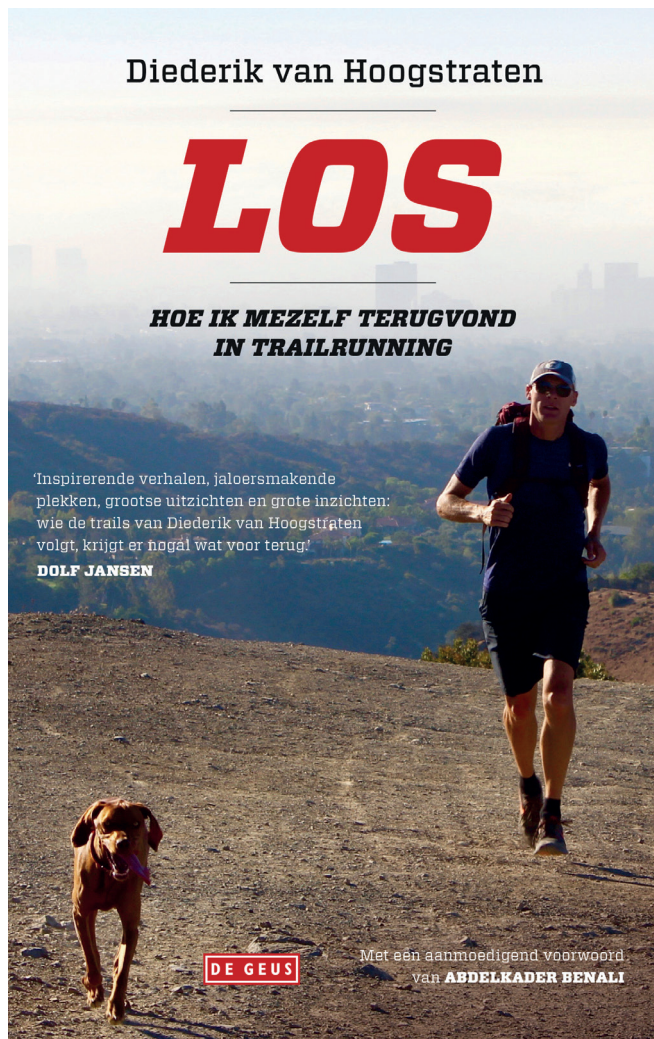
Diverse sporten

- Berg, Gerard van den en Louis Straatman. *Goud, ja. Topsporters uit Groningen*. Groningen: Uitgeverij Passage, 2017. 200 p., ill. Interviews met 17 topsporters uit Groningen, zoals Ranomi Kromowidjojo, Erwin Koeman en Rutger Smit.
- Dohle, Max. *Ze zeggen dat ik geen meid ben. 80 jaar geslachtstesten*. Z.p.: eigen beheer, [2017]. 195 p., ill. Tussen 1936 en 2015 zijn tientallen sportvrouwen gekeurd en geschorst. Geschiedenis en betoog over onder meer intersekse atleten, zoals Foekje Dillema en Caster Semenya.

Onderzoek en trendanalyses

- Elling, Agnes, Sabine Schootemeijer en Remko van der Doel, m.m.v. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. *Cijfers over vechtsport. Een inventariserende studie naar beoefening, aanbod, evenementen en veiligheid van full-contact vechtsporten*. Utrecht: Mulier Instituut, 2017. Online resource (PDF, 23 p.). lit.opg.
- Pulles, Ine en Kirsten Visser. *Beleidssignalement. Ervaringen van LHBT-personen met sport*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau. Online resource (PDF, 24 p.). lit.opg. SCP publicatie: 2017-4. LHBT staat voor lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender.

Trailrunning

- Hoogstraten, Diederik van. *Los. Hoe ik mezelf terugvond in trailrunning*. Amsterdam: De Geus, 2016. 239 p., ill., lit.opg.

Tweede Wereldoorlog

- Vooren, Jurryt van de. *Nationale Sportherdenking 4 mei 2017. Olympisch Stadion Amsterdam*. [Amsterdam]: Stichting Exploitatie Olympisch Stadion Amsterdam, 2017. 12 p., ill. Programmaboekje met verhalen over de Olympische eiken van Berlijn 1936, Paralympische zwemster Elka Gaarlandt en de verdwenen leden van de Nederlandsche Zwem- en Reddingsbond in 1942.

Voetbal

- Glas, Sybo. *GSVV 50 jaar. Meer dan een voetbalclub, 1966-2016*. [Gerkesklooster-Stroobos]: Voetbalvereniging GSVV, [2016]. 214 p., ill.
- Jonges, Ronald en Jaap Visser. *20 jaar Ajax en de Amsterdam ArenA*. Z.p.: Kick uitgevers, 2016. 224 p., ill.
- Kats, André van. *Boskamp. Leven met Feyenoord*. Z.p.: Overamstel uitgevers, 2016. Winnaar Helden

Sportboek Publieksprijs 2017.

- Lamers, Eugène. *Hadrianus, krijgsman met palm en zwaard, 1940-2015. De historie van S.H.H.* Herten: S.H.H., [2016]. 283 p., ill. Gedenkboek ter gelegenheid van 75-jarig bestaan van de Limburgse voetbalclub Sint Hadrianus Herten.
- Lindenberg, Kees (tekst en samenst.), e.a. *V.C. Vlissingen 100 jaar, 1916-2016*. [Vlissingen]: [Voetbal Combinatie Vlissingen, 2016]. 276 p., ill, lit.opg.
- Maas, Rinie, e.a. *Idolen en iconen. Het NAC-boek, 62 verhalen*. Rotterdam: Trichis Publishing, [2016]. 240 p., ill.
- Meer, Cor van der (fotogr.), en Arthur van den Boogaard (tekst). *De Dug-out. Een ode aan verdwijnend Nederlands cultuurgood*. Z.p.: Trichis, 2017. 127 p., ill
- Nieuwenhof, Frans van den, en Martijn Horn. *De mooiste shirts. 60 jaar eredivisie*. Z.p.: Eredivisie NV, Fox Sports, Voetbal International, 2017. 82 p., ill.
- Oudenaarden, Jan. *De geschiedenis van Feyenoord. Deel 3: Oorlog en Vrede 1940-1956*. Rotterdam: Trichis Publishing, 2016. 480 p., ill.
- Piercey, Nicholas. *Four Histories about Early Dutch Football 1910-1920. Constructing Discourses*. London: UCL Press, 2016. 228 p., lit.opg. Met de nadruk op voetbal in Amsterdam en Rotterdam.
- Postma, Annemarie. *De Oranjeleeuwinnen. Het Nederlands vrouwenelftal*. Amsterdam: Ambo/Anthos, 2017. 228 p.
- Somers, Jan. *Al honderd jaar de wei op. Meer dan 100 jaar voetbal in Gulpen*. Z.p.: koopmijnboek.nl, [2016]. [99] p., ill.

Wielrennen

- Bons, Martin. *De kunst van het sprinten*. Amsterdam: Thomas Rap, 2017. 220 p., lit.opg.
- Chevrolet, Herman. *Land van wielrenners. Verhalen uit de voorjaarsklassiekers*. Amsterdam:

— LAND VAN — WIELRENNERS

Herman Chevrolet

VERHALEN UIT DE VOORJAARSKLASSIEKERS

Uitgeverij De Arbeiderspers, [2017]. 237 p.

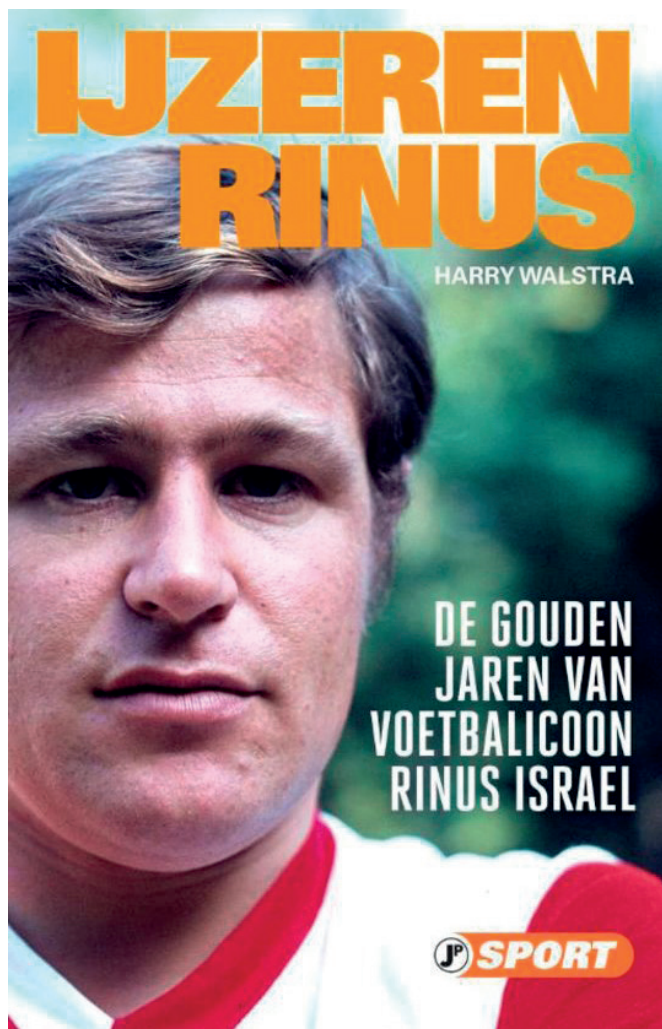
- Osselaer, Filip. *De Muur van Geraardsbergen. Over kasseien, hemel en hel, de koers en het leven.* Gent: Borgerhoff & Lambergts, 2017. 177 [+ 15] p., ill.
- Postma, Michiel. *Wijn, worst & wielrennen. Een wielerkookboek.* Groningen, Uitgeverij Passage, [2017]. 93 p., ill.
- Zonneveld, Thijs. *De Suikerspin. En andere wielerverhalen.* Z.p.: Voetbal Inside, 2017. 188 p.

Artikelen in tijdschriften

- Borst, Hugo, Matthijs van Nieuwkerk en Henk Spaan (red.). *Hard Gras*, nr. 113 (april 2017). 126 p., ill. Special over Johan Cruijff en Piet Keizer.
- Diverse auteurs. 'Adieu Tom'. *Bahamontes* 17 (februari 2017). 144 p., ill. Special over Tom Boonen.
- Esmeier, Jacob-Jan. 'A stairway to hell.' In: *Staantribune* 11 (april 2017) 96-101. Over de langste voetbaltrap van Europa, in Stadion De Koel bij Venlo.
- Hoffscholte, Constantijn. 'De verdwenen voetbalstrip.' In: *Staantribune* 11 (april 2017): 44-49.
- Luitzen, Jan. 'Burnley, Bernard en Boonenstokken.

J.B. van Heek: voetbalpionier in Twente.' In: *Hard Gras*, nr. 112 (februari 2017): 48-62. Met een afbeelding van de eerste Nederlandse voetbalactiefoto.

- Mast, Jan van der. 'Ik moest alles alleen doen.' In: *Hard Gras*, nr. 112 (februari 2017): 98-109. Interview met Jan Panman, oud-keeper bij Feyenoord.
- Nijnatten, Cees van, en Rob van Vuuren. 'Jubileumboeken en tijdschriften.' In: *Staantribune* 11 (april 2017): 18-21.
- Peters, Micha. 'Sportgeschiedenis. Pioniers en spionage in het shorttrack.' In: *Sport & Strategie* 11, nr. 1 (maart 2017): 32.
- Pol, Erwin van der. 'Wie schreef de brief van Cruijff?' In: *Hard Gras*, nr. 112 (februari 2017): 4-19. Over hoe Johan Cruijff zijn trainersdiploma kreeg.

Medewerkers de *SPORTWERELD* #81

Theo Bollerman (1949) studeerde rechten en psychologie. Met zijn partner Lucie runt hij al decennia een communicatieadviesbureau, grotendeels werkzaam in de gezondheidszorg. Hij verdiepte zich al in de tennisgeschiedenis, waarover hij vier boeken schreef. Sinds drie jaar schrijft hij voor *Den Haag Centraal* een artikel over de Haagse sportgeschiedenis. Een aantal van deze verhalen is gebundeld in *Sportstad Den Haag, al eeuwen onverslaanbaar*.

Wilfred van Buuren (1964) is historicus en werkt als zzp'er, onder andere voor de Hogeschool van Amsterdam en Fontys Sporthogeschool. Van Buuren is lid van de vakjury van de Nico Scheepmaker Beker en speelt basketbal bij Amsterdam Tigers en U.S.

Onno Kusters (1962) promoveerde in 1999 op een studie over James Joyce en is sinds 2007 als docent letterkunde en vertalen verbonden aan de Opleiding Engels van de Universiteit Utrecht. Hij is daarnaast vertaler (onder meer van Lord Byron, Samuel Beckett, Seamus Heaney en Nelson Mandela) en dichter (meest recente bundel: *Vangst*, 2014). Hij is sinds 1 januari 2017 Meester van het Utrechts Stadsdichtersgilde. Hij was ruim 25 jaar doelverdediger bij de Amsterdamse voetbalclubs Neerlandia en Swift. Website: www.doelverdediger.nl.

Gijsbert Oonk (1966) is universitair hoofddocent Geschiedenis aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Hij is geïnteresseerd in de relatie tussen migratie, burgerschap en identiteit. Als projectleider van 'Sport en Natie' (<https://www.eshcc.eur.nl/english/sportandnation/>) onderzoekt hij momenteel de vraag: 'Wie mag de natie vertegenwoordigen?' Atleten die op de Olympische Spelen uitkomen voor een land waarin ze niet geboren zijn, staan vaak ter discussie. Dat debat is niet zonder geschiedenis. Hij heeft onlangs zijn eerste marathon gelopen, natuurlijk die van Rotterdam.

Thijmen Tiersma (1992) is student aan de Universiteit Leiden, waar hij de research master Political Culture and National Identities volgt. Momenteel werkt hij aan zijn afstudeeronderzoek naar Nederlandse anarchisten in het interbellum en hun gebruik van humor bij het provoceren van de

staat. Daarnaast is hij een fervent sportkijker en zoekt hij met zijn racefiets graag de bergen op.

Jurrit van de Vooren (1969) is eigenaar van www.sportgeschiedenis.nl. Vorig jaar verscheen zijn boek over Amsterdam en atletiek, in opdracht van het Stadsarchief en de stad Amsterdam. Deze zomer volgt een deel over hockey in de hoofdstad. Hij is de enige Amsterdammer die is afgestudeerd op Feyenoord.

Wim Zonneveld (1950) heeft als vakgebied de Engelse Taal en Cultuur (Universiteit Utrecht 1973-2014), met als specialisatie 'taalontwikkeling'. Via onderzoek naar het opnemen van Engelse leenwoorden in uiteenlopende talen kwam hij in aanraking met sportgeschiedenis, een oude liefde die hij nu ontwikkelt als onderzoeksterrein. In februari 2017 debuteerde hij als biograaf, met *Klaas Pander. Een vergeten sportheld. Tussen Pim Mulier en Jaap Eden*.

CLUBS & BANEN

NATUUR

GOLFREGELS

Foto: NO CANDY

INSTRUCTIES

"Golf.nl,
nu online op je
laptop, tablet
en mobiel"

Golfnl

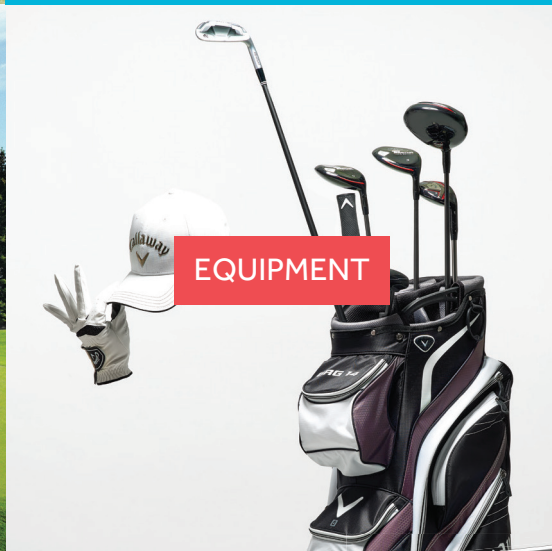

JEUGD & FAMILIE

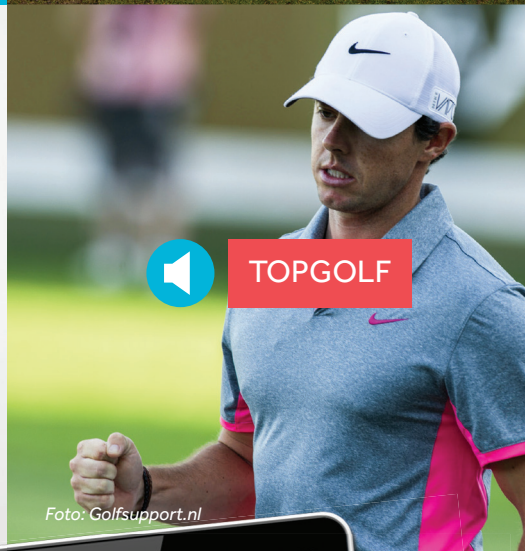
Foto: Ronald Speijer

REIZEN

EQUIPMENT

TOPGOLF

Foto: Golfsupport.nl

GOLF.NL

Hét platform
voor golfend Nederland

COLOFON

Redactie

Pascal Delheye, Marnix Koolhaas, Jan Luitzen & Wim Zonneveld

Medewerkers

Theo Bollerman, Wilfred van Buuren, Onno Kusters, Gijsbert Oonk, Thijmen Tiersma, Jurryt van de Vooren en Wim Zonneveld

Redactieadres

Stichting de Sportwereld

t.a.v. A. Haverkamp

Postbus 9103

6500 HD Nijmegen

E-mail: redactie@desportwereld.nl

Bankrelatie:

Rabobank Uitgeest NL23 RABO 0152109609

Kamer van Koophandel:

Amsterdam 41215142

ISSN: 15697169

Vormgeving en drukwerk

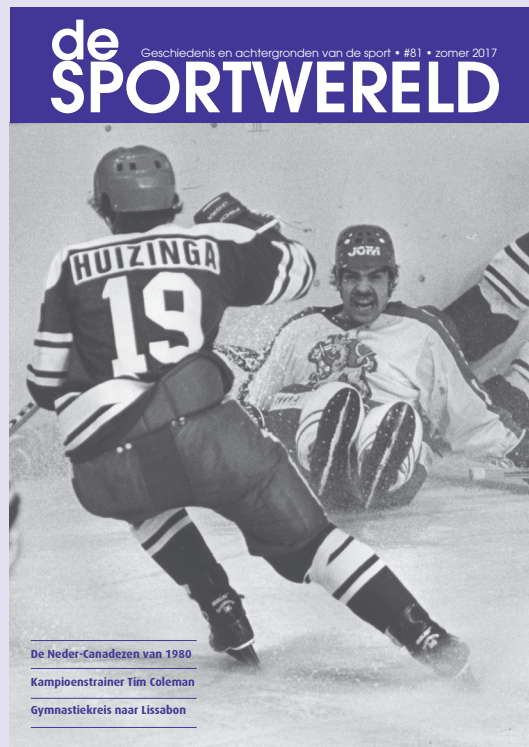
www.sportservicedrukwerk.nl

Tekst en beeld

Wij hebben ons best gedaan om alle rechthebbenden met betrekking tot (foto)materiaal in dit magazine te achterhalen. Eenieder die meent dat zijn/haar materiaal zonder voorafgaande toestemming hier is gebruikt, verzoeken wij om zich tot ons te wenden. De auteurs van de respectieve bijdragen schrijven uit eigen naam. De redactie deelt de ingenomen standpunten niet noodzakelijkerwijs en kan er niet voor verantwoordelijk worden gesteld.

Abonnementen

de SPORTWERELD verschijnt drie tot vier keer per jaar. Het magazine voor geschiedenis en achtergronden van de sport is alleen beschikbaar voor abonnees en medewerkers van Stichting de Sportwereld. Contributie per jaar: abonnees en medewerkers €25,00, instellingen €30,00. Zonder automatische incasso worden deze prijzen met €1,- verhoogd. U kunt abonnee worden door het 'reactieformulier magazine' op de website – onder de knop 'magazine' – in te vullen en te verzenden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan met toestemming van de redactie.

Stichting de Sportwereld

de SPORTWERELD, magazine van Stichting de Sportwereld, publiceert (populair-)wetenschappelijke en journalistieke artikelen, interviews en boekbesprekingen.

Stichting de Sportwereld wil een platform zijn voor het ontwikkelen en verspreiden van kennis over de geschiedenis en achtergronden van de sport in Nederland. De stichting organiseert jaarlijks één of meer bijeenkomsten, lezingen en studiedagen over onderwerpen gerelateerd aan het vakgebied. De stichting zet een digitale strategie op voor het delen van kennis die mede is gericht op het identificeren van Nederlands sporterfgoed.

Stichtingsbestuur

Marjet Derks (lid), Aad Haverkamp (secretaris), Fons Kemper (waarnemend voorzitter), Daniël Rewijk (lid), Jurryt van de Vooren (lid) en Jelle Zondag (penningmeester).

Projectcoördinator

Wilfred van Buuren

Redactiecoördinator

Jan Luitzen

Webmaster

info@desportwereld.nl

surf naar de vernieuwde website van magazine *de SPORTWERELD*
www.desportwereld.nl